

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

**Лапко О.О., Возняковська К.А., Біленець Д.А.,
Попович О.В., Цуркан-Сайфуліна Ю.В.,
Кубрак Г.О.**

ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ

*Навчально-методичний посібник
до програми підготовки здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*

Чернівці, 2025

УДК 330:340(075.8)

Рекомендовано до друку рішенням кафедри цивільного, господарського права та приватно-правових дисциплін Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»
Протокол № 9 від 22.01.2025 року

Рекомендовано до друку Навчально-методичною радою Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»,
Протокол № 4 від 18 лютого 2025 р.

Рецензенти:

Васюренко О. - д.е.н., професор, завідувач кафедри кібербезпеки, інформаційних технологій та економіки Київський університет інтелектуальної власності та права

Луцька Н. – д.е.н., професорка кафедри управління і адміністрування ЗВО «Університет Короля Данила».

Автори:

Лапко О.О. - д.е.н., професор, професорка кафедри загальнотеоретичної юриспруденції та прав людини Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту.

Возняковська К.А. - д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного, господарського права та приватно-правових дисциплін Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту.

Біленець Д.А. - к.ю.н., доцент, доцентка кафедри цивільного, господарського права та приватно-правових дисциплін Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту.

Попович О.В. - к.ю.н., доцент, доцентка кафедри загальнотеоретичної юриспруденції та прав людини Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту.

Цуркан-Сайфуліна Ю.В. - д.ю.н., професор, професорка кафедри загальнотеоретичної юриспруденції та прав людини Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту.

Кубрак Г.О. - Уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»

Основи економіки: Навчально-методичний посібник до програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня / Лапко О.О., Возняковська К.А., Біленець Д.А., Попович О.В., Цуркан-Сайфуліна Ю.В., Кубрак Г.О. Чернівці, 2025. 98 с.

Навчальний посібник «Основи економіки» підготовлений відповідно до програми навчальної дисципліни. У ньому, на основі сучасного економічного мислення та практики функціонування національної і світової економіки, викладено базові принципи та категорії економіки, що визначають господарське життя суспільства.

Матеріал подано у структурованій, логічній та доступній формі, що охоплює фундаментальні поняття попиту і пропозиції, ринку і конкуренції, ролі держави в економіці, грошово-кредитної системи, макроекономічних показників, міжнародної торгівлі та глобалізації.

Посібник розрахований на студентів, викладачів, аспірантів, економістів-практиків та всіх, хто прагне отримати цілісне уявлення про економічні процеси та навчитися орієнтуватися у сучасному економічному середовищі.

© Чернівецький навчально-науковий юридичний інститут Національного університету «Одеська юридична академія», 2025

© Лапко О.О., Возняковська К.А., Біленець Д.А., Попович О.В., Цуркан-Сайфуліна Ю.В., Кубрак Г.О. 2025

ЗМІСТ

Пояснювальна записка

Тематичний виклад навчальної дисципліни

Плани практичних занять

Завдання для самостійної роботи

Види індивідуальних завдань та методичні поради до їх виконання

Питання до заліку

Список рекомендованих джерел

Додатки

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчально-методичний посібник «Основи економіки» призначений для студентів закладів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 081 «Право». Видання розроблено з урахуванням особливостей економічної підготовки юристів, потреб сучасної правової науки, практичних запитів юридичної сфери, а також вимог стандартів вищої освіти.

Метою навчально-методичного посібника є формування в студентів фундаментального уявлення про економічні категорії, механізми та закономірності функціонування національної та світової економіки, а також розвиток навичок економічного аналізу, які є необхідними для сучасного фахівця в галузі права.

Юрист у ХХІ столітті не може ефективно здійснювати свою професійну діяльність без базового економічного знання. Питання податкового права, фінансових зобов'язань, банкрутства, бюджетного процесу, приватизації, ринку цінних паперів, конкурентного середовища, ринкових відносин та інші — невід'ємно пов'язані з економічною природою правовідносин. Саме тому дисципліна «Основи економіки» посідає важливе місце у підготовці майбутнього правника.

Норми права повинні відображати принципи організації економічної системи, інтереси різних економічних агентів. Правові норми є однією із форм управління і регулювання економічного розвитку. Ефективна економічна політика різних рівнів має формуватися на базі правових норм. Відповідно обумовленим є підвищення ролі і значення економічних знань у процесі правотворчої діяльності. Для забезпечення правових передумов ефективного розвитку економічної системи необхідні висококваліфіковані юристи, що мають достатній обсяг економічних знань та навичок прийняття

економічних рішень. Знання закономірностей поведінки економічних суб'єктів у ринкових умовах дозволяє забезпечити прийняття обґрунтованих рішень щодо вибору обмежених засобів за наявності альтернативних можливостей.

Окрему увагу приділено вивченню основ мікро- та макроекономіки, аналізу поведінки суб'єктів господарювання, особливостям ринкової рівноваги та економічної динаміки. Також розглядаються питання міжнародної економічної взаємодії, глобалізації, сталого розвитку та соціальної відповідальності бізнесу.

Предметом навчальної дисципліни є закономірності та принципи функціонування економічних систем, процеси виробництва, розподілу, обміну та споживання економічних благ, а також механізми ринкової та державної регуляції економіки. Дисципліна охоплює фундаментальні аспекти економічної діяльності суб'єктів господарювання, досліджує взаємозв'язки між основними економічними агентами – домогосподарствами, підприємствами, державою та міжнародними ринками.

Метою навчальної дисципліни «*Основи економіки*» є формування у студентів цілісного уявлення про фундаментальні економічні принципи, механізми функціонування економічних систем та ринкових відносин, а також розвиток здатності аналізувати економічні процеси на мікро- та макрорівнях. Дисципліна спрямована на ознайомлення студентів із базовими поняттями економіки, формування економічного мислення, вміння оцінювати економічні явища та приймати обґрунтовані рішення в умовах сучасного економічного середовища.

Курс має важливе практичне значення, оскільки навчає студентів логічно мислити, оцінювати економічні ситуації, прогнозувати наслідки економічних рішень та застосовувати набуті знання у професійній діяльності.

Вивчення дисципліни сприяє розвитку аналітичного мислення, розширенню економічного світогляду та формуванню компетентностей, необхідних для майбутніх спеціалістів у сфері економіки, менеджменту, фінансів та підприємництва.

Посібник розроблено з урахуванням сучасних дидактичних підходів, серед яких: міждисциплінарність; орієнтація на формування критичного мислення; використання кейс-методу та проблемного навчання; поєднання академічного матеріалу з практичною складовою; впровадження завдань, які моделюють реальні ситуації з економіко-правової практики.

До кожної теми додаються завдання для самостійної роботи, тести, міні-кейси та рефлексивні питання, що дозволяє студентам самостійно засвоїти матеріал, а викладачам - організувати інтерактивний навчальний процес.

Навчально-методичний посібник має яскраво виражену прикладну спрямованість. Значна частина матеріалу стосується функціонування економіки в Україні, зокрема в умовах війни, післявоєнного відновлення, змін до державної політики та адаптації до світових викликів.

Посібник орієнтований на студентів закладів вищої юридичної освіти, які вивчають курс «Основи економіки» на бакалаврському рівні.

ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Тема 1.	Основні сучасної економіки.
Тема 2.	Теорія попиту та теорія пропозиції.
Тема 3.	Сутність та функції конкуренції.
Тема 4.	Ринки економічних ресурсів
Тема 5.	Економічні засади бізнесу
Тема 6.	Економічна політика держави
Тема 7.	Тіньовий сектор економіки
Тема 8.	Тенденції розвитку світового господарства

ТЕМА 1. ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сутність та значення сучасної економіки. Визначення сучасної економіки. Еволюція економічної системи у XX-XXI століттях. Основні підходи до розуміння економічного розвитку.

Основні характеристики економічної системи. Глобалізація економіки. Технологічні зміни та цифрова трансформація. Інновації як ключовий фактор розвитку. Вплив фінансових ринків та міжнародних економічних інститутів.

Принципи функціонування сучасної економіки. Механізми ринкової економіки. Співвідношення державного регулювання та вільного ринку. Фінансові та банківські системи як основа економічної стабільності.

Основні суб'єкти економіки. Домогосподарства як економічні агенти. Бізнес-структури: малі, середні та великі підприємства. Держава як регулятор економічної системи. Міжнародні економічні організації та їх вплив.

Класифікація економічних систем. Ринкова, командна та змішана економіка. Соціально-орієнтована ринкова модель. Порівняння економічних систем у різних країнах світу.

Роль держави в економіці. Регуляторна функція держави. Фіскальна та монетарна політика. Державне регулювання економічних процесів у період криз.

Головні економічні показники. Валовий внутрішній продукт (ВВП) та його структура. Індекс споживчих цін (ІСЦ) та рівень інфляції. Безробіття та рівень зайнятості населення. Баланс зовнішньої торгівлі та його вплив на економіку.

Сучасні виклики та загрози економіці. Глобальні фінансові кризи. Екологічні проблеми та необхідність сталого розвитку. Військові конфлікти та економічні санкції. Вплив пандемій на економічні процеси. Модифікація економічних відносин у період військових дій. Особливості державного регулювання економіки під час війни. Залучення міжнародної допомоги для відновлення економіки.

ТЕМА 2. ТЕОРІЯ ПОПИТУ ТА ТЕОРІЯ ПРОПОЗИЦІЇ

Сутність попиту та пропозиції. Попит як основний елемент ринкової економіки. Визначення та структура попиту. Пропозиція як економічна категорія. Формування та зміни пропозиції на ринку.

Фактори, що впливають на попит. Ціна товару та її роль у визначенні рівня попиту. Доходи споживачів та їх вплив на купівельну спроможність. Смаки, уподобання та соціокультурні фактори. Очікування щодо майбутніх змін цін. Вплив сезонності на попит.

Фактори, що визначають пропозицію. Рівень цін та собівартість виробництва. Технологічні зміни та інновації у виробництві. Вплив державного регулювання та податкової політики. Рівень конкуренції на ринку та монополізація виробництва.

Закон попиту та його графічне відображення. Формулювання закону попиту: зниження ціни призводить

до збільшення попиту. Крива попиту: зміна рівня попиту залежно від ціни. Еластичність попиту: коефіцієнт цінової еластичності та його значення.

Закон пропозиції та його графічне представлення. Формулювання закону пропозиції: зростання ціни стимулює збільшення пропозиції. Крива пропозиції: взаємозв'язок між ціною та обсягом пропозиції. Еластичність пропозиції: реакція виробників на зміну ринкової ситуації.

Ринкова рівновага та механізм її досягнення. Поняття рівноважної ціни. Взаємодія попиту та пропозиції як механізму формування ринкової рівноваги. Вплив змін у попиті та пропозиції на рівноважну ціну. Наслідки державного втручання в ціноутворення.

Дефіцит та надлишок на ринку. Причини виникнення дефіциту: обмежена пропозиція та високий попит. Надлишок товарів: перенасичення ринку та зниження цін. Вплив державного регулювання на баланс попиту і пропозиції.

Конкуренція та її вплив на рівновагу. Досконала та недосконала конкуренція. Вплив монополії та олігополії на ринкові процеси. Антимонопольне законодавство та регулювання ринку.

Попит, пропозиція та війна. Зміни в попиті під час воєнних дій: збільшення попиту на товари першої необхідності. Вплив економічних санкцій на рівень пропозиції. Роль державного регулювання в умовах воєнного часу.

ТЕМА 3. СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІ КОНКУРЕНЦІЇ

Поняття та сутність конкуренції. Конкуренція як фундаментальна характеристика ринкової економіки. Визначення конкуренції та її роль у формуванні ринкових відносин. Історичний розвиток конкурентної боротьби.

Основні види конкуренції. Цінова конкуренція:

методи зниження цін для залучення споживачів. Нецінова конкуренція: якість продукції, маркетингові стратегії, брендинг. Досконала конкуренція та її ключові ознаки. Недосконала конкуренція: монополія, олігополія, монополістична конкуренція.

Функції конкуренції. Алокаційна функція – розподіл ресурсів відповідно до потреб ринку. Інноваційна функція – стимулювання розвитку нових технологій та продуктів. Регулююча функція – встановлення ринкових цін та рівноваги. Контрольна функція – обмеження монополістичних проявів. Мотиваційна функція – спонукання підприємств до підвищення ефективності та якості.

Конкурентні стратегії підприємств. Лідерство за витратами – мінімізація собівартості для здешевлення продукції. Диференціація – створення унікальних товарів та послуг. Фокусування – орієнтація на вузький сегмент ринку.

Антимонопольне регулювання. Державне регулювання конкуренції: антимонопольне законодавство та обмеження монополій. Антимонопольні органи: їхні функції та повноваження. Законодавство України щодо захисту економічної конкуренції.

Методи конкуренції на сучасних ринках. Демпінгова політика – штучне зниження цін з метою витіснення конкурентів. Використання патентів та авторських прав у конкурентній боротьбі. Вплив реклами та маркетингу на конкурентну перевагу.

Конкуренція у міжнародному масштабі. Світові стандарти конкурентної боротьби. Вплив глобалізації на конкуренцію між країнами та компаніями. Торговельні війни та їхній вплив на ринок.

Зміни в конкурентному середовищі в умовах воєнного стану. Державна підтримка підприємств під час війни. Монополізація окремих ринків та обмеження

конкуренції.

ТЕМА 4. РИНКИ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ

Поняття та класифікація економічних ресурсів. Економічні ресурси як основа виробничого процесу. Фізичні (матеріальні) та нематеріальні ресурси. Види економічних ресурсів: природні, трудові, капітальні, підприємницькі.

Попит і пропозиція на ринках ресурсів. Формування попиту на економічні ресурси в умовах ринкової економіки. Чинники, що визначають рівень попиту та пропозиції. Еластичність попиту та її особливості на ринках ресурсів.

Ціноутворення на ринках ресурсів. Рівновага на ринку економічних ресурсів. Визначення вартості праці, капіталу та землі. Вплив конкуренції на ціни ресурсів. Особливості ціноутворення в умовах обмеженості ресурсів.

Ринок праці та особливості його функціонування. Система зайнятості та безробіття. Механізм формування заробітної плати. Державне регулювання ринку праці. Соціальна політика та захист найманих працівників.

Ринок капіталу та його роль в економіці. Форми капіталу: фізичний, фінансовий, людський. Інвестиції та кредитування як основні механізми залучення капіталу. Роль банківської системи та фондового ринку у формуванні капіталу.

Ринок природних ресурсів. Особливості використання природних ресурсів у виробничій діяльності. Державна політика у сфері екологічного регулювання. Проблеми вичерпності ресурсів та альтернативні джерела енергії.

Вплив війни на ринки економічних ресурсів. Зміни у структурі зайнятості та перерозподіл трудових ресурсів. Вплив воєнних дій на інвестиційний клімат та ринки капіталу. Проблеми використання природних ресурсів у

воєнний та післявоєнний періоди.

ТЕМА 5. ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ БІЗНЕСУ

Сутність та функції бізнесу. Бізнес як форма економічної діяльності. Основні завдання бізнесу: отримання прибутку, створення робочих місць, розвиток ринку. Соціальна відповідальність підприємництва.

Основні форми бізнесу. Малі, середні та великі підприємства. Індивідуальне підприємництво та корпоративний бізнес. Особливості організації бізнесу в різних секторах економіки.

Ризики у бізнесі та методи їх мінімізації. Фінансові, правові, ринкові та виробничі ризики. Механізми страхування бізнесу. Стратегії управління ризиками у підприємницькій діяльності.

Фінансування бізнесу. Власні та позикові джерела фінансування. Державна підтримка бізнесу. Венчурні інвестиції, краудфандинг, кредитні механізми.

Державне регулювання бізнесу. Законодавчі обмеження та стимулювання бізнес-діяльності. Ліцензування та оподаткування підприємницької діяльності. Роль антимонопольної політики у регулюванні бізнесу.

Бізнес в умовах війни. Проблеми ведення бізнесу в період воєнного стану. Державні програми підтримки підприємців. Відновлення підприємницької діяльності у післявоєнний період.

ТЕМА 6. ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

Сутність економічної політики. Державне регулювання економічних процесів. Основні напрями економічної політики: монетарна, фіскальна, соціальна.

Фіскальна політика. Роль державного бюджету та податкової системи. Вплив податкового навантаження на економіку. Особливості бюджетного планування.

Монетарна політика. Регулювання грошового обігу. Роль Національного банку України у стабілізації фінансової системи. Вплив інфляції та валютного курсу на економічні процеси.

Структурна політика держави. Підтримка стратегічних галузей економіки. Інноваційний розвиток та державні інвестиційні програми. Політика у сфері енергетики, транспорту, аграрного сектору.

Економічна політика в умовах війни. Зміна економічних пріоритетів. Перерозподіл бюджетних витрат. Відновлення економіки після воєнних дій.

ТЕМА 7. ТІНЬОВИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

Поняття та масштаби тіньової економіки. Тіньова економіка як глобальна проблема. Основні причини виникнення тіньового сектору.

Форми тіньової економіки. Нелегальна зайнятість та «сіра» зарплата. Контрабанда, корупція, фінансові махінації. Відмивання коштів та офшорні схеми.

Вплив тіньової економіки на державу. Втрати державного бюджету через ухилення від податків. Викривлення конкурентного середовища. Соціальні наслідки нелегального працевлаштування.

Методи боротьби з тіньовою економікою. Державний контроль та фіскальна політика. Легалізація бізнесу та фінансова амністія. Посилення відповідальності за економічні злочини.

Тіньова економіка в умовах війни. Збільшення незаконних схем через нестабільність. Контрабанда, спекуляція та корупційні ризики. Державні заходи щодо запобігання тіньовим схемам у військовий період.

ТЕМА 8. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Глобальні економічні тенденції. Перехід до цифрової

економіки. Індустрія 4.0 та автоматизація виробництва. Глобалізація та регіоналізація економічних процесів.

Фінансова система світового господарства. Міжнародні фінансові організації: МВФ, Світовий банк, ЄБРР. Валютні ринки та механізми регулювання міжнародних платежів.

Глобальні проблеми економіки. Енергетична криза та перехід на відновлювані джерела енергії. Продовольча безпека та зміни клімату. Дефіцит ресурсів та перерозподіл світових запасів.

Міжнародна торгівля та інвестиції. Світові торговельні угоди та блоки (СОТ, ЄС, НАФТА). Вільна торгівля та протекціоністські заходи. Основні світові інвестори та зміна напрямків капіталовкладень.

Вплив війни на світову економіку. Перерозподіл фінансових потоків. Енергетичні санкції та їх наслідки. Вплив війни на світові ринки продовольства, енергетики та інвестицій.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

План практичного заняття:

1. Поняття економіки та її основні функції.
2. Основні суб'єкти економічної системи.
3. Рівні функціонування економіки: мікро-, мезо-, макро- та світова економіка.
4. Види економічних систем: традиційна, ринкова, командна, змішана.
5. Визначення основних проблем економіки. Взаємозв'язок економіки з правовою системою держави.
6. Економічне зростання, розвиток, циклічність.

Практичний блок:

- аналіз конституційних норм щодо економічних засад держави.
- визначення основних правових форм власності у законодавстві України.
- обговорення економіко-правових ситуацій: роль держави у вирішенні економічних проблем.

ТЕМА 2. ТЕОРІЯ ПОПИТУ ТА ТЕОРІЯ ПРОПОЗИЦІЇ

План практичного заняття:

1. Поняття попиту та його залежність від ціни.
2. Закон попиту та чинники, що впливають на його зміну (фактори попиту).
3. Поняття пропозиції та чинники, що її визначають.
4. Закон пропозиції.
5. Еластичність попиту і пропозиції: цінова, перехресна, доходу.

6. Побудова кривих попиту і пропозиції, графічний аналіз змін.

7. Рівноважна ціна та рівноважний обсяг.

8. Порушення ринкової рівноваги: дефіцит і надлишок.

9. Вплив державного регулювання на механізм попиту і пропозиції (мінімальні та максимальні ціни).

Практичний блок:

– аналіз ситуації з коливанням цін на продукти першої необхідності в Україні.

– визначення впливу змін доходів населення на попит на юридичні послуги.

– графічне зображення зсувів кривих попиту і пропозиції на основі заданих кейсів.

– моделювання впливу державного втручання (наприклад, встановлення «цінової стелі») на ринок житла.

– визначення еластичності попиту на прикладі юридичної освіти.

ТЕМА 3. СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ КОНКУРЕНЦІЇ

План практичного заняття:

1. Сутність конкуренції як економічного явища: її визначення, роль у ринковій економіці.

2. Історичний розвиток конкурентної боротьби.

3. Види конкуренції: досконала та недосконала конкуренція; монополія, олігополія, монополістична конкуренція.

4. Цінова та нецінова конкуренція: приклади, стратегічне значення.

5. Основні функції конкуренції: алокаційна; інноваційна; регулююча; мотиваційна; контрольна.

6. Конкурентні стратегії підприємств.

7. Роль держави в забезпеченні рівної конкуренції: антимонопольне законодавство.

8. Антимонопольні органи в Україні та їх повноваження.

9. Конкуренція в умовах глобалізації та воєнного стану: сучасні виклики.

Практичний блок:

– аналіз прикладів конкурентної поведінки на сучасному ринку юридичних послуг.

– визначення форми конкуренції (досконала/недосконала) на прикладі функціонування великих торговельних мереж або онлайн-сервісів.

– розгляд кейсу з недобросовісною конкуренцією: юридичний аналіз відповідальності.

– обговорення дій Антимонопольного комітету України в контексті нещодавніх розслідувань.

– складання SWOT-аналізу для уявного бізнесу щодо вибору конкурентної стратегії.

– вивчення кейсу з концентрацією ринку в умовах війни: які ринки монополізуються, як це впливає на споживачів.

ТЕМА 4. РИНКИ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ

План практичного заняття:

1. Поняття економічних ресурсів: класифікація та роль у виробничому процесі.

2. Основні види ресурсів: природні; трудові; капітальні; підприємницькі.

3. Формування попиту на економічні ресурси в умовах ринку. Еластичність попиту та її значення для ринків ресурсів.

4. Чинники, що впливають на пропозицію економічних ресурсів.

5. Механізм ціноутворення на ринках ресурсів: рівновага, надлишок, дефіцит.

6. Особливості функціонування ринку праці.

7. Ринок капіталу: банківський сектор, фондовий ринок, інвестиції.

8. Ринок природних ресурсів: використання, охорона, регулювання.

9. Вплив війни на ринки економічних ресурсів.

Практичний блок:

–аналіз конкретного прикладу ринку (наприклад, ринку праці юристів в умовах воєнного стану).

– визначення еластичності попиту на трудові ресурси у певному секторі економіки.

– моделювання ситуації ціноутворення на ринку землі або капіталу.

– вивчення механізмів державного регулювання ринку природних ресурсів (екологічна політика, ліцензування).

– аналіз актуального звіту про безробіття в Україні: правові наслідки та соціальні ризики.

– оцінка ролі підприємницьких ресурсів у розбудові післявоєнної економіки.

– розгляд справи щодо зловживань на фондовому ринку – правова кваліфікація.

ТЕМА 5. ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ БІЗНЕСУ

План практичного заняття:

1. Поняття бізнесу: сутність, функції, основні цілі та завдання. Джерела фінансування бізнесу.

2. Форми бізнесу: індивідуальне підприємництво; партнерства; корпорації та холдинги.

3. Види підприємств за масштабом: малі, середні, великі. Вибір організаційно-правової форми бізнесу в Україні:

4. Співвідношення економічної свободи та правового регулювання підприємницької діяльності.

5. Економічні ризики в бізнесі: фінансові; виробничі; правові; ринкові.

6. Методи управління ризиками: страхування, контракти, юридичні запобіжники.

7. Державна підтримка підприємництва. Соціальна відповідальність підприємств як економіко-правовий феномен.

8. Економічна поведінка бізнесу в умовах війни: адаптація, релокація, нові моделі розвитку.

Практичний блок:

– аналіз кейсу: вибір організаційно-правової форми підприємства для надання юридичних послуг.

– складання покрокового алгоритму реєстрації бізнесу у формі ТОВ.

– аналіз ризиків відкриття малого бізнесу у воєнний період (правова кваліфікація).

– розробка базової бізнес-моделі для студентського юридичного стартапу з урахуванням економічних і правових факторів.

– вивчення кейсу: державна підтримка підприємців – аналіз відповідної нормативно-правової бази.

– моделювання ситуації: як діяти бізнесу у разі економічної кризи, мобілізації співробітників, релокації.

– порівняння: податкове навантаження на підприємця в Україні та країнах ЄС.

ТЕМА 6. ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

План практичного заняття:

1. Поняття та завдання економічної політики держави.
2. Основні напрямки економічної політики:
3. Фіскальна політика. Податкова система. Державний бюджет.
4. Монетарна політика. Роль Національного банку України.
5. Соціальна політика.

6. Енергетична, аграрна, транспортна політика: правові та економічні механізми.

7. Антикризова економічна політика в умовах воєнного стану.

8. Роль міжнародної фінансової допомоги в стабілізації економіки (МВФ, ЄС, Світовий банк).

9. Економічні правопорушення, що шкодять реалізації економічної політики (ухилення від сплати податків, фінансування тероризму).

Практичний блок:

– аналіз Закону України про Державний Бюджет на поточний рік: основні економічні пріоритети та правові наслідки.

– чи повинна держава втручатися в економіку під час ринкових коливань?

– юридичний аналіз інструментів монетарного регулювання НБУ та їх відповідність економічній конституції України.

– оцінка ефективності податкових стимулів для малого бізнесу в умовах війни.

– порівняння: економічна політика України та країн ЄС (правові акценти).

– оцінка впливу змін у законодавстві про податки на споживчу поведінку громадян.

– студент у ролі консультанта аналізує ризики неефективної економічної політики для державної безпеки.

ТЕМА 7. ТІНЬОВИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

План практичного заняття:

1. Поняття тіньової економіки.
2. Основні причини існування тіньової економіки в Україні:.
3. Форми тіньової економічної діяльності

4. Механізми легалізації «брудних» грошей: фіктивне підприємництво; офшорні зони; транзитні фінансові операції.

5. Вплив тіньової економіки на державний бюджет; соціальний захист населення.

6. Методи виявлення тіньового сектору економіки.

7. Державна політика щодо боротьби з тіньовою економікою. Роль правоохоронних органів, НАБУ, ДБР, НАЗК, ДПС у боротьбі з тіньовою економікою.

8. Тіньова економіка в умовах війни.

Практичний блок:

– аналіз законодавства: огляд Кримінального кодексу України (ст. 209, ст. 209-1, ст. 210, тощо), Податкового кодексу, Закону «Про запобігання корупції».

– кейс-аналіз: дослідження кримінального провадження, пов'язаного з «відкатами» при державних закупівлях.

– Чи є податкова амністія ефективним методом боротьби з тіньовою економікою?

– розрахункове завдання: оцінка впливу нелегальної зайнятості на втрати бюджету (на основі статистики).

– студенти в ролі інспекторів ДПС проводять інтерв'ю з умовним підприємцем щодо підозрілої фінансової діяльності.

– як з тіньовою економікою борються у країнах ЄС і чому Україна досі має високий рівень «тіні» (порівняльний аналіз).

ТЕМА 8. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

План практичного заняття:

1. Поняття світового господарства, його структура, суб'єкти, взаємозв'язки, роль міжнародних організацій (ВТО, МВФ, Світовий банк, ОЕСР).

2. Сучасні глобальні тенденції економічного розвитку. Світові виклики.

3. Міжнародна торгівля та інвестиції. Роль міжнародних торговельних угод (СОТ, ЄС, НАФТА, РСЕР);

4. Вплив війни в Україні на світову економіку.

5. Цифрова трансформація у світовому господарстві (криптовалюти, блокчейн, NFT, фінансові технології).

6. Правові виклики глобалізації. Міжнародне економічне право.

7. Боротьба з ухиленням від сплати податків (BEPS, офшори).

Практичний блок:

– аналіз міжнародного документа: огляд положень Паризької кліматичної угоди та Глобального договору ООН.

– кейс-аналіз: правові наслідки енергетичної залежності ЄС від РФ: погляд крізь призму санкцій.

– порівняльне дослідження: моделі інтеграції – ЄС, МЕРКОСУР, Африканська континентальна зона вільної торгівлі.

– моделювання світового економічного форуму (розподіл студентів на делегації різних країн з власними інтересами).

– огляд актуального звіту Світового банку або ІМФ щодо глобальних перспектив на рік.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА: ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Питання для обговорення:

1. Як визначається сучасна економіка та які її ключові характеристики?
2. Які основні зміни в економічних системах відбулися у XX–XXI століттях?
3. Як глобалізація та цифрова трансформація впливають на економічні процеси?
4. Які принципи функціонування ринкової економіки забезпечують її стабільність?
5. Чому баланс між державним регулюванням та вільним ринком є ключовим фактором ефективної економічної політики?
6. Як держава може ефективно використовувати фіскальну та монетарну політику для стабілізації економіки?
7. Як фінансові ринки та міжнародні економічні організації впливають на національні економіки?
8. У чому полягають відмінності між ринковою, командною та змішаною економікою?
9. Як воєнні конфлікти та санкції змінюють економічну політику держав?

Виконання аналітичних завдань

Завдання 1. Порівняльний аналіз економічних систем

Студенти розбиваються на групи, кожна група отримує завдання дослідити економічну систему певної країни (наприклад, США, Китай, Німеччина, Україна).

Групи мають:

1. Проаналізувати ключові принципи економічної моделі країни.
2. Оцінити роль держави в економіці.

3. Визначити головні показники економічного розвитку (ВВП, рівень інфляції, безробіття тощо).

4. Визначити ризики та виклики для економіки цієї країни.

Представлення результатів кожною групою та обговорення.

Завдання 2. Кейс-стаді: Вплив війни на економіку

Студенти аналізують економічні зміни в Україні внаслідок війни (зменшення ВВП, зміна податкового навантаження, вплив на бізнес, зовнішню торгівлю). Формулювання можливих стратегій економічного відновлення.

Обговорення таких питань:

- Як змінилася структура економіки України?
- Які механізми підтримки бізнесу застосовує держава?
- Яку роль відіграє міжнародна фінансова допомога?
- Які економічні виклики та перспективи відновлення?

ТЕМА: ТЕОРІЯ ПОПИТУ ТА ТЕОРІЯ ПРОПОЗИЦІЇ

Питання для обговорення:

1. Що таке попит і які його основні характеристики?
2. Як ціна товару впливає на рівень попиту?
3. Які чинники, крім ціни, визначають попит? Як вони взаємодіють між собою?
4. Яким чином рівень доходів споживачів впливає на структуру попиту?
5. Як формуються смаки та уподобання споживачів, і чому вони є важливими в аналізі попиту?
6. Які ключові фактори визначають пропозицію? Як технологічні зміни впливають на виробництво та обсяги пропозиції?

7. Чому собівартість виробництва є одним із головних чинників пропозиції?

8. Який взаємозв'язок між рівнем конкуренції на ринку та пропозицією товарів?

9. Як державне регулювання (податки, дотації, цінові обмеження) впливає на попит та пропозицію?

10. Як війна змінює попит та пропозицію на товари та послуги?

Виконання аналітичних завдань

Завдання 1. Побудова кривих попиту та пропозиції

Студентам надаються дані про рівень цін і обсяги попиту/пропозиції певного товару (наприклад, пального, продовольчих товарів, технологічної продукції). Вони повинні побудувати криві попиту та пропозиції, визначити рівноважну ціну, а також спрогнозувати зміни у разі змін зовнішніх факторів (зростання доходів населення, введення субсидій, зміни у виробничих технологіях тощо).

Обговорення, які фактори можуть спричинити зміщення кривих попиту та пропозиції.

Завдання 2. Аналіз кейсу «Вплив війни на попит і пропозицію».

Студентам пропонується кейс-аналіз зміни ринкової рівноваги в Україні внаслідок війни (наприклад, зростання попиту на пальне, дефіцит деяких товарів, зміни в імпорті/експорті, втручання держави у ціноутворення).

Аналізуються конкретні ринки (аграрна продукція, електроенергія, транспорт, металургія).

Дискусія:

– Які товари зазнали найбільших змін у попиті та пропозиції?

– Як реагували на ці зміни уряд і бізнес?

– Чи ефективним є державне регулювання ринкових

процесів у кризових умовах?

ТЕМА: СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Питання для обговорення:

1. Що таке конкуренція, і чому вона є ключовим елементом ринкової економіки?
2. Які основні відмінності між досконалою та недосконалою конкуренцією?
3. Чому цінова конкуренція є ефективною, але водночас небезпечною для учасників ринку?
4. Як нецінові методи конкуренції (якість продукції, маркетингові стратегії) впливають на вибір споживачів?
5. Які основні функції конкуренції та як вони працюють на реальному ринку?
6. Чому регулююча функція конкуренції є важливою для встановлення ринкової рівноваги?
7. Як державне регулювання впливає на конкуренцію та запобігає монополізації?
8. Які конкурентні стратегії найбільш ефективні у сучасних ринкових умовах?
9. Як глобалізація змінює правила конкурентної боротьби на міжнародному ринку?
10. Як війна впливає на конкуренцію та монополізацію окремих ринків?

Виконання аналітичних завдань

Завдання 1. Порівняльний аналіз видів конкуренції

Студенти діляться на групи, кожна отримує кейс, який стосується різних форм конкуренції:

- Досконала конкуренція (ринок сільськогосподарських товарів).
- Монополія (ринок природних монополій, наприклад, енергетика).

– Олігополія (автомобільний ринок, мобільний зв'язок).

– Монополістична конкуренція (ринок одягу, косметики, гаджетів).

Завдання для груп:

– Визначити особливості конкуренції у своєму кейсі.

– Проаналізувати конкурентні стратегії компаній на цьому ринку.

– Оцінити вплив державного регулювання на конкуренцію у цій галузі.

Завдання 2. Кейс-стаді: Вплив війни на конкуренцію

Студенти аналізують вплив війни на різні сектори економіки України:

Виникнення дефіциту товарів на ринку.

Монополізація окремих ринків через скорочення виробництва конкурентів.

Роль державної підтримки бізнесу у підтримці конкурентного середовища.

Обговорення:

– Чи призводить воєнний стан до зменшення конкуренції?

– Які механізми державного регулювання можуть зберегти конкуренцію у кризових умовах?

– Як українські компанії адаптували свої конкурентні стратегії під час війни?

ТЕМА: РИНКИ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ

Питання для обговорення:

1. Що таке економічні ресурси, і чому вони є основою виробничого процесу?

2. Які основні види економічних ресурсів існують, і як вони взаємопов'язані?

3. Як формуються попит і пропозиція на ринках економічних ресурсів?

4. Чому попит на економічні ресурси має особливості у порівнянні з попитом на споживчі товари?

5. Як конкуренція між підприємствами впливає на ціноутворення на ринку праці та капіталу?

6. Як ринок праці реагує на економічні кризи та зовнішні шоки?

7. Чому заробітна плата в різних секторах економіки може суттєво відрізнятись?

8. Як функціонує ринок капіталу, і яку роль відіграє банківська система та фондовий ринок?

9. Які механізми державного регулювання застосовуються для підтримки ринку праці та капіталу?

10. Як війна вплинула на ринки економічних ресурсів в Україні?

Виконання аналітичних завдань

Завдання 1. Аналіз змін у структурі зайнятості в умовах війни

Студенти отримують статистичні дані про рівень безробіття та зміни у зайнятості в Україні до та після початку війни.

Аналізують такі питання:

– Як змінилася структура зайнятості в різних галузях?

– Які сектори зазнали найбільшого скорочення робочих місць, а які зросли?

– Які регіони постраждали найбільше з точки зору трудових ресурсів?

– Які заходи державної політики спрямовані на підтримку зайнятості?

Презентація результатів кожною групою та обговорення.

Завдання 2. Ринок капіталу: кейс-стаді про вплив воєнного стану

Студенти аналізують зміни у фінансовому секторі та інвестиційному кліматі в Україні.

Обговорюють питання:

– Як війна вплинула на залучення іноземних інвестицій?

– Чому рівень кредитування бізнесу змінився?

– Які державні програми підтримки капіталовкладень діють у воєнний період?

– Яку роль відіграють міжнародні фінансові організації у відновленні економіки?

Формулювання висновків та можливих рішень щодо відновлення ринку капіталу після війни.

ТЕМА: ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ БІЗНЕСУ

Питання для обговорення:

1. Що таке бізнес, і які його основні функції?
2. Чому бізнес виконує не лише економічну, а й соціальну функцію?
3. Які основні види підприємств існують, і чим вони відрізняються?
4. Які фактори впливають на вибір організаційно-правової форми підприємства?
5. Які основні ризики супроводжують бізнес-діяльність, і як їх можна мінімізувати?
6. Як працюють механізми фінансування бізнесу? У чому різниця між власним та позиковим капіталом?
7. Як держава регулює бізнес? Які основні механізми впливу використовуються?
8. Чому ліцензування та податкова політика є важливими елементами регулювання бізнесу?
9. Які особливості ведення бізнесу в умовах війни?
10. Як війна вплинула на малий, середній та великий бізнес в Україні?

Виконання аналітичних завдань

Завдання 1. Аналіз бізнес-структур в Україні

Студенти отримують кейси різних підприємств (малий бізнес, середній бізнес, велика корпорація).

Завдання для аналізу:

- Визначити основні функції даного виду бізнесу.
- Проаналізувати, які переваги та недоліки має обрана організаційна форма.
- Оцінити основні ризики, що виникають перед бізнесом у цій категорії.

Презентація результатів та обговорення.

Завдання 2. Бізнес в умовах війни: практичний кейс

Студенти отримують дані про підприємства, які працюють під час війни.

Аналізують такі питання:

- Які головні виклики стоять перед бізнесом у воєнний період?
- Які механізми державної підтримки були використані?
- Як компанії адаптували свої бізнес-моделі?
- Чи можливо залучення іноземних інвесторів у таких умовах?

ТЕМА: ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

Питання для обговорення:

1. Що таке економічна політика держави, і які її основні напрями?
2. Якими методами держава здійснює регулювання економічних процесів?
3. Як податкова система впливає на економічне зростання?
4. Чому бюджетне планування є важливим

елементом фінансової політики?

5. Які основні інструменти використовуються у монетарній політиці?

6. Як Національний банк України регулює грошову масу та валютний курс?

7. Чому структурна політика є важливою для довгострокового розвитку країни?

8. Як економічна політика змінюється в умовах війни?

9. Які галузі економіки отримують державну підтримку під час воєнного стану?

10. Які заходи можуть забезпечити швидке відновлення економіки після війни?

Виконання аналітичних завдань

Завдання 1. Оцінка ефективності податкової політики

Студенти діляться на групи та аналізують реальні податкові моделі різних країн.

Завдання:

– оцінити вплив податкової системи на рівень зайнятості та економічне зростання.

– проаналізувати, як зміни в податках впливають на бізнес-середовище.

– визначити оптимальний баланс між податковим навантаженням та економічним стимулюванням.

Завдання 2. Кейс-стаді: Монетарна політика під час економічної кризи

Студенти аналізують політику Національного банку України під час кризових періодів. Обговорюють такі питання:

– які інструменти монетарної політики використовувалися для стабілізації фінансової системи?

– як змінювалася облікова ставка, і які наслідки це

мало для економіки?

– як інфляція та валютний курс вплинули на економічну активність?

ТЕМА: ТІНЬОВИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

Питання для обговорення:

1. Що таке тіньова економіка, і які її основні масштаби у світі та в Україні?

2. Які фактори сприяють зростанню тіньового сектору економіки?

3. Які основні форми тіньової економіки існують, і в яких сферах вони найбільш поширені?

4. Як нелегальна зайнятість та «сіра» зарплата впливають на економіку країни?

5. Чому ухилення від сплати податків є серйозною загрозою для державного бюджету?

6. Як корупція та фінансові махінації посилюють негативний вплив тіньової економіки?

7. Які соціальні наслідки має тіньова зайнятість для працівників та суспільства в цілому?

8. Як державні механізми можуть ефективно боротися з тіньовою економікою?

9. Які заходи здійснює Україна для боротьби з економічними злочинами під час війни?

10. Як війна вплинула на рівень тіньової економіки, і які ризики вона створює?

Виконання аналітичних завдань

Завдання 1. Аналіз рівня тіньової економіки в Україні та світі

Студенти діляться на групи та отримують статистичні дані щодо рівня тіньової економіки у різних країнах. Завдання:

– Визначити основні причини існування тіньової економіки у країнах із різним рівнем розвитку.

– Оцінити, наскільки ефективними є державні заходи з боротьби з тіньовим бізнесом.

– Порівняти рівень нелегальної зайнятості в Україні та інших країнах.

Завдання 2. Кейс-стаді: Тіньова економіка в умовах війни

Студенти аналізують конкретні випадки незаконної діяльності під час воєнного стану:

– Збільшення контрабанди та нелегальної торгівлі.
– Використання тіньових схем у військових закупівлях.

– Вплив воєнних дій на рівень корупції та ухилення від сплати податків.

– Державні заходи для контролю за фінансовими потоками під час війни.

Обговорення:

– Які заходи можуть допомогти мінімізувати тіньову економіку у воєнний час?

– Чи є ефективними санкції та антикорупційні програми?

– Які механізми можна запровадити для боротьби з незаконною діяльністю після війни?

ТЕМА: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Питання для обговорення:

1. Які ключові тенденції спостерігаються в розвитку світового господарства на сучасному етапі?

2. Що таке цифрова економіка, і як її розвиток впливає на традиційні економічні процеси?

3. Як концепція **Індустрії 4.0** змінює виробничі процеси у глобальній економіці?

4. Які переваги та загрози створює глобалізація для економік різних країн?

5. Які функції виконують міжнародні фінансові організації (МВФ, Світовий банк, ЄБРР) у регулюванні світової економіки?

6. Як валютні ринки та механізми міжнародних платежів впливають на світову фінансову стабільність?

7. Які глобальні економічні проблеми сьогодні є найбільш критичними (енергетична криза, продовольча безпека, зміни клімату)?

8. Як міжнародна торгівля впливає на розподіл капіталу та інвестиційні процеси?

9. Які наслідки війни в Україні для світової економіки та глобальних фінансових потоків?

10. Як санкції проти агресорів впливають на світові ринки енергоресурсів та продовольства?

Виконання аналітичних завдань

Завдання 1. Глобальні економічні тенденції: аналіз цифрової трансформації

Студенти діляться на групи, кожна група отримує конкретний напрямок для дослідження (автоматизація виробництва, фінансові технології, криптовалюти, електронна комерція).

Завдання для аналізу:

– Визначити, як цифрова економіка змінює глобальну економічну систему.

– Проаналізувати, які країни лідирують у впровадженні цифрових технологій.

– Оцінити ризики цифрової економіки (кібербезпека, нерівність, безробіття через автоматизацію).

Завдання 2. Війна та її вплив на глобальні ринки

Студенти аналізують наслідки війни в Україні для міжнародної економіки:

– Зміни у світових фінансових потоках та інвестиційних рішеннях.

– Вплив енергетичних санкцій на ціни на нафту, газ, електроенергію.

– Дефіцит продовольства на глобальному ринку через війну.

– Наслідки для світових торговельних зв'язків та індустріального виробництва.

Обговорення:

Які країни зазнали найбільших економічних втрат через війну?

Як міжнародні фінансові організації реагують на війну?

Які заходи вживаються для стабілізації глобальної економіки?

ВИДИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Методичні поради до виконання індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання у межах навчальної дисципліни «Основи економіки» мають на меті не лише поглибити теоретичні знання студентів, а й сформувати в них уміння практичного застосування економічних категорій і понять у сфері права, адміністративного управління, бізнесу та фінансово-господарської діяльності.

Кожне завдання передбачає роботу з реальними або змодельованими ситуаціями, у яких економічні аспекти тісно пов'язані з правовими, що надзвичайно важливо для майбутніх юристів.

Завдання сприяють:

- формуванню аналітичного мислення;
- розвитку навичок дослідницької діяльності;
- здатності до економіко-правової аргументації;
- використанню економічних знань у юридичній практиці.

Зокрема, завдання 1: Економічна модель держави. Це завдання допомагає порівняти економічні системи різних країн через призму правового регулювання, що особливо важливо для студентів-правників. Також варто звернути увагу на взаємозв'язок економічної свободи та якості життя.

Завдання 2: Судовий кейс «Економічна криза і права людини». Цей кейс — симуляція реального конфлікту між громадянином і державою, що ідеально ілюструє, як економічні обставини впливають на соціальні права. Розкриття теми вимагає не лише правових знань, а й етичної оцінки державної політики.

Етапи виконання завдань

1. Уважно прочитайте завдання і визначте його логічну структуру

З'ясуйте, які саме дії від вас очікуються: сформулювати судження? зіставити декілька економічних систем? дати оцінку державній політиці? розробити міні-проект або аналітичну модель?

2. Збір, аналіз та критична оцінка джерел інформації

Ваше завдання не може бути виконане без глибокого вивчення достовірних джерел. Важливо не лише знайти інформацію, а й оцінити її якість.

Джерела:

- офіційні статистичні сайти: Держстат, НБУ, Мінекономіки;
- аналітичні звіти: Світовий банк, IMF, OECD, Евростат;
- правові системи: LIGA Zakon, Законодавство України (rada.gov.ua);
- академічні бази: Google Scholar, Наукова періодика України, тощо.

3. Використання економічних інструментів

Залежно від завдання, використовуйте інструментарій:

- ✓ SWOT-аналіз – для оцінки сильних і слабких сторін економічної політики;
- ✓ PEST-аналіз – для вивчення макросередовища;
- ✓ Графіки, таблиці, діаграми – при поясненні тенденцій (наприклад, динаміка ВВП, рівень безробіття);
- ✓ Картки судових кейсів – якщо завдання містить правовий аспект.

4. Інтегруйте правову складову

Для юриста вкрай важливо не лише знати економіку, а й розуміти її зв'язок із правом. Наприклад, при аналізі податків – посилайтесь на Податковий кодекс; при аналізі ринкової поведінки – використовуйте Антимонопольне

законодавство; у кейсах про підприємництво – враховуйте положення Господарського та Цивільного кодексів.

5. Робота з практичним прикладом або кейсом

Кожне індивідуальне завдання має містити:

- короткий опис проблемної ситуації;
- аргументований аналіз (економічний і правовий);
- чітко сформульовані висновки;
- рекомендації (при потребі – проект пропозиції чи правовий акт).

6. Оформлення результатів

Вимоги до оформлення:

- ✓ обсяг роботи: **3–7 сторінок**;
- ✓ шрифт: **Times New Roman, 14 кегль**;
- ✓ інтервал: **1,5**;
- ✓ поля: **2 см з усіх боків**;
- ✓ посилання: обов'язкові, оформлені згідно з ДСТУ.

Робота повинна мати структуру:

1. Вступ (постановка проблеми, актуальність)

2. Основна частина (аналіз, оцінка, факти, цифри)

3. Висновки (1–2 абзаци, підсумок)

7. Підготовка до захисту (якщо передбачено)

У разі захисту індивідуального завдання:

- підготуйте коротку презентацію (3–5 слайдів) або виступ;
- акцентуйте увагу на оригінальності підходу;
- вмійте відповідати на питання щодо джерел, обґрунтування, висновків.

Завдання 1. Економічна модель держави

Тема: Економічні системи та роль держави в економіці

Завдання:

Проаналізуйте економічну модель однієї з країн світу (на

вибір) — наприклад, Німеччини, Швеції, Сінгапуру або США.

Складіть аналітичну таблицю, у якій вкажіть:

- тип економіки (ринкова, змішана, командна тощо)
- рівень державного втручання
- основні джерела державного бюджету
- роль судової гілки у врегулюванні економічних спорів
- механізми захисту прав споживачів і бізнесу

Завдання 2. Судовий кейс: Економічна криза і права людини

Тема: Глобальні економічні виклики

Завдання:

Уявіть, що у вашій країні сталася масштабна економічна криза, яка спричинила масове безробіття. Один із громадян подав позов до держави, стверджуючи, що зниження соціальних виплат порушує його конституційне право на гідний рівень життя.

Напишіть юридичний висновок (до 2 сторінок), у якому:

- проаналізуйте економічні причини скорочення виплат
- визначте баланс між економічною доцільністю та соціальними гарантіями
- наведіть приклади рішень ЄСПЛ або КСУ, які можуть бути релевантними
- дайте свою позицію: чи є дії держави виправданими?

Завдання 3. Бізнес і право в дії

Тема: Заснування підприємства

Завдання:

Створіть концепцію малого бізнесу (наприклад: кав'ярня,

юридична платформа, онлайн-курс). Розробіть короткий бізнес-план (до 2 сторінок), в якому:

- обґрунтуйте вибір організаційно-правової форми
- складіть покроковий план реєстрації бізнесу
- визначте податкову систему, яку обере підприємець
- опишіть правові ризики та способи їх уникнення (договірні зобов'язання, захист прав споживачів, трудові відносини)

Завдання 4. Законопроект з економічної політики

Тема: Економічна політика держави

Завдання:

Розробіть проект законодавчого акту або змін до чинного закону, спрямованих на:

- стимулювання малого підприємництва, або
- підтримку внутрішніх інвесторів, або
- протидію тіньовій економіці

У проекті:

- опишіть мету, цілі та передбачуваний ефект
- поясніть економічні та правові наслідки
- наведіть приклад країни, де подібні норми вже працюють

Завдання 5. Судова симуляція: Держава vs Компанія

Тема: Відносини суб'єктів економіки

Завдання:

Складіть рольову гру, у якій:

- один студент виступає представником державного органу (наприклад, податкової служби)
- другий — адвокатом компанії, яку звинувачують у порушенні фінансового законодавства

Підготуйте аргументи сторін, юридичну і економічну експертизу, проект судового рішення

ЗАВДАННЯ

Аналіз економічних процесів та їх впливу на функціонування підприємства в умовах ринкової економіки.

Обрати підприємство (за погодженням із викладачем) і описати його економічну діяльність; проаналізувати структуру витрат і доходів підприємства за останній рік (або обрати умовні дані); здійснити розрахунок основних економічних показників, таких як рентабельність, точка беззбитковості, обсяг реалізації продукції; побудувати графік залежності попиту та пропозиції для обраного підприємства. Окремо розписати можливі ризики, пов'язані з впливом зовнішнього економічного середовища (інфляція, зміна податкової політики, конкуренція).

Можливий захист роботи у форматі презентації PowerPoint.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

Мета завдання — сформувати у студентів практичні навички аналізу економічної діяльності підприємства, здатність використовувати основні економічні інструменти для оцінки ефективності господарювання, а також розвивати критичне мислення щодо впливу зовнішнього середовища на функціонування суб'єктів господарювання.

Студент повинен обрати конкретне підприємство, діяльність якого можна проаналізувати з точки зору економічних показників. Це може бути реальне підприємство — за можливості доступу до відкритої звітності або за згодою адміністрації. Також допускається використання умовного (модельного) підприємства, дані

якого є гіпотетичними, але побудовані на основі реальних галузевих прикладів.

При виборі об'єкта аналізу рекомендується надавати перевагу тим підприємствам, які мають чітко виражену економічну структуру (наприклад, виробничі підприємства, сфера послуг, аграрний сектор), а також мають доступні джерела інформації про доходи, витрати, обсяги реалізації та інші ключові економічні параметри.

Структура та зміст виконання індивідуального завдання

1. Опис підприємства

У вступній частині слід коротко охарактеризувати підприємство: вказати його назву, організаційно-правову форму, галузь діяльності, основні види продукції або послуг, які надаються. Необхідно звернути увагу на ринкову позицію підприємства, його цільову аудиторію, основні ресурси (людські, матеріальні, фінансові), а також масштаби діяльності (мала, середня або велика компанія).

2. Аналіз економічної діяльності підприємства

У цьому розділі студент має провести аналіз фінансових потоків підприємства, визначити структуру витрат (постійні, змінні, адміністративні, виробничі) та доходів за останній календарний рік або звітний період. Якщо обрано модельне підприємство — необхідно навести умовні, логічно обґрунтовані цифри, які демонструють типові процеси для даної галузі.

Після збору вихідних даних слід здійснити розрахунок ключових економічних показників:

- рентабельність (загальна, виробнича, операційна),
- точка беззбитковості (аналіз критичного обсягу виробництва),

– обсяг реалізації продукції, середня ціна за одиницю, рівень покриття.

Варто також оцінити динаміку цих показників у розрізі часу (якщо є дані за декілька років) або порівняти з середньогалузевими нормами.

3. Побудова графіків

Рекомендується побудувати графік попиту та пропозиції для обраного підприємства з поясненням причин зміни попиту чи пропозиції. Графік повинен демонструвати вплив ціни на обсяг реалізації продукції, з урахуванням ринкової конкуренції, сезонності, купівельної спроможності тощо. Варто розглянути, як еластичність попиту впливає на виручку підприємства.

4. Аналіз впливу зовнішнього економічного середовища

У цьому блоці завдання необхідно проаналізувати можливі ризики, пов'язані із зовнішніми чинниками. До них належать:

- інфляція та зміни цін на ресурси, які можуть вплинути на витрати підприємства,
- податкова політика держави та її вплив на чистий прибуток підприємства,
- конкурентне середовище, аналіз сильних і слабких сторін конкурентів,
- ризики валютних коливань (для підприємств, пов'язаних з експортом або імпортом),
- правове регулювання (ліцензування, контроль якості, інші бар'єри).

Потрібно обґрунтувати, які з наведених ризиків є найбільш критичними для підприємства, та запропонувати способи їх мінімізації (наприклад, диверсифікація, страхування, хеджування, розширення ринку).

Оформлення результатів дослідження

Рекомендується оформити роботу у вигляді письмового звіту з додаванням діаграм, таблиць, формул розрахунків. У разі, якщо передбачено захист, підготувати **презентацію PowerPoint**, яка має вмішувати:

- ✓ загальну характеристику підприємства;
- ✓ ключові економічні показники;
- ✓ графік попиту-пропозиції;
- ✓ аналіз ризиків;
- ✓ висновки та пропозиції.

Презентація повинна містити від 7 до 10 слайдів, бути візуально структурованою, містити короткі тези, а не надлишковий текст.

При підготовці завдання слід активно використовувати літературу з економічної теорії, підприємництва, а також статистичні джерела та фінансову звітність підприємств (у відкритому доступі). Особливу увагу варто приділити міждисциплінарному підходу — поєднання знань економіки з правовими аспектами функціонування бізнесу, що є ключовим для студентів правничого спрямування.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття економіки та її основні функції.
2. Основні суб'єкти економічної системи.
3. Рівні функціонування економіки: мікро-, мезо-, макро- та світова економіка.
4. Види економічних систем: традиційна, ринкова, командна, змішана.
5. Визначення основних проблем економіки.
6. Взаємозв'язок економіки з правовою системою держави.
7. Економічне зростання, розвиток, циклічність.
8. Поняття попиту та його залежність від ціни.
9. Закон попиту та чинники, що впливають на його зміну (фактори попиту).
10. Поняття пропозиції та чинники, що її визначають.
11. Закон пропозиції.
12. Еластичність попиту і пропозиції: цінова, перехресна, доходу.
13. Побудова кривих попиту і пропозиції, графічний аналіз змін.
14. Рівноважна ціна та рівноважний обсяг.
15. Порушення ринкової рівноваги: дефіцит і надлишок.
16. Вплив державного регулювання на механізм попиту і пропозиції (мінімальні та максимальні ціни).
17. Сутність конкуренції як економічного явища: її визначення, роль у ринковій економіці.
18. Історичний розвиток конкурентної боротьби.
19. Види конкуренції: досконала та недосконала конкуренція; монополія, олігополія, монополістична конкуренція.
20. Цінова та нецінова конкуренція: приклади, стратегічне значення.

21. Основні функції конкуренції: алокаційна; інноваційна; регулююча; мотиваційна; контрольна.
22. Конкурентні стратегії підприємств.
23. Роль держави в забезпеченні рівної конкуренції: антимонопольне законодавство.
24. Антимонопольні органи в Україні та їх повноваження.
25. Конкуренція в умовах глобалізації та воєнного стану: сучасні виклики.
26. Поняття економічних ресурсів: класифікація та роль у виробничому процесі.
27. Основні види ресурсів: природні; трудові; капітальні; підприємницькі.
28. Формування попиту на економічні ресурси в умовах ринку.
29. Еластичність попиту та її значення для ринків ресурсів.
30. Чинники, що впливають на пропозицію економічних ресурсів.
31. Механізм ціноутворення на ринках ресурсів: рівновага, надлишок, дефіцит.
32. Особливості функціонування ринку праці.
33. Ринок капіталу: банківський сектор, фондовий ринок, інвестиції.
34. Ринок природних ресурсів: використання, охорона, регулювання.
35. Вплив війни на ринки економічних ресурсів.
36. Поняття бізнесу: сутність, функції, основні цілі та завдання.
37. Джерела фінансування бізнесу.
38. Форми бізнесу: індивідуальне підприємництво; партнерства; корпорації та холдинги.
39. Види підприємств за масштабом: малі, середні, великі.
40. Вибір організаційно-правової форми бізнесу в

Україні:

41. Співвідношення економічної свободи та правового регулювання підприємницької діяльності.

42. Економічні ризики в бізнесі: фінансові; виробничі; правові; ринкові.

43. Методи управління ризиками: страхування, контракти, юридичні запобіжники.

44. Державна підтримка підприємництва.

45. Соціальна відповідальність підприємств як економіко-правовий феномен.

46. Економічна поведінка бізнесу в умовах війни: адаптація, релокація, нові моделі розвитку.

47. Поняття та завдання економічної політики держави.

48. Основні напрямки економічної політики:

49. Фіскальна політика.

50. Податкова система.

51. Державний бюджет.

52. Монетарна політика.

53. Роль Національного банку України.

54. Соціальна політика.

55. Енергетична, аграрна, транспортна політика: правові та економічні механізми.

56. Антикризова економічна політика в умовах воєнного стану.

57. Роль міжнародної фінансової допомоги в стабілізації економіки (МВФ, ЄС, Світовий банк).

58. Економічні правопорушення, що шкодять реалізації економічної політики (ухилення від сплати податків, фінансування тероризму).

59. Поняття тіньової економіки.

60. Основні причини існування тіньової економіки в Україні:

61. Форми тіньової економічної діяльності

62. Механізми легалізації «брудних» грошей: фіктивне підприємництво; офшорні зони; транзитні фінансові операції.

63. Вплив тіньової економіки на державний бюджет; соціальний захист населення.

64. Методи виявлення тіньового сектору економіки.

65. Державна політика щодо боротьби з тіньовою економікою.

66. Роль правоохоронних органів, НАБУ, ДБР, НАЗК, ДПС у боротьбі з тіньовою економікою.

67. Тіньова економіка в умовах війни.

68. Поняття світового господарства, його структура, суб'єкти, взаємозв'язки, роль міжнародних організацій (ВТО, МВФ, Світовий банк, ОЕСР).

69. Сучасні глобальні тенденції економічного розвитку. Світові виклики.

70. Міжнародна торгівля та інвестиції.

71. Роль міжнародних торговельних угод (СОТ, ЄС, НАФТА, РСЕР);

72. Вплив війни в Україні на світову економіку.

73. Цифрова трансформація у світовому господарстві (криптовалюти, блокчейн, NFT, фінансові технології).

74. Правові виклики глобалізації.

75. Міжнародне економічне право.

76. Боротьба з ухиленням від сплати податків (BEPS, офшори).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітична економіка: макроекономіка і мікроекономіка. Підручник. Книга 1. За ред. С. Панчишина і П. Островерха. Львів, Апріорі, 2020.

2. Баліоз Д. Короткостроковий прогноз світових цін на енергоносії та метали: підходи VAR і VECM. Вісник Національного банку України. 2022. Вип. №. 254.

3. Біленець Д.А. , Цуркан-Сайфуліна Ю., Волощук О.Т.Правові аспекти державного регулювання інтелектуального бізнесу як елемент економічної безпеки інтелектуальної діяльності. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 7. С. 538-541.
http://www.lsej.org.ua/7_2024/129.pdf

4. Возняковська К.А. , Чернишова О., Башлай С. Світовий досвід розвитку цифрових валют центральних банків і його впровадження в Україні. Економіка та суспільство. 2021. Випуск № 33.
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/937>

5. Возняковська К.А. Щодо проблем рефінансування Національним банком України банківських установ. Науковий вісник публічного та приватного права: Збірник наукових праць. Випуск 1. К.:Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С.69-74.
https://www.researchgate.net/publication/343339665_ON_THE_PROBLEM_OF_REFINANCING_BANKING_INSTITUTIONS_BY_THE_NATIONAL_BANK_OF_UKRAINE

6. Ганечко І. Г. та ін. Економічна безпека підприємництва в Україні : монографія. Київ, 2020. 384 с.

7. Глущенко Я.І. Міжнародна економічна діяльність України [Електронний ресурс]: конспект лекцій / Я.І. Глущенко, Н.О. Черненко; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Київ, 2023. 120 с. – Режим доступу: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/5646>

8. Горбач Л., Рубан О., Гуменюк, Я. Зелена економіка та стале виробництво в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*, 2024 (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-8>

9. Гуменюк В. В. Зарубіжний досвід повоєнної трансформації державного управління і уроки для України. *Економіка України*. 2022. № 8. С. 34–54. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.034>.

10. Дашко І., Михайліченко, Л. Розвиток економіки України під час війни. *Молодий вчений*, 2024, 4 (128), 198–202. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-4-128-32>

11. Димченко, О. В. та ін. Підприємництво як стратегічний фактор розвитку бізнес-середовища регіону: монографія; за заг. ред. О. В. Димченко; Харків нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків, ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2022. 400 с.

12. Економіка відновлення: Навчальний посібник / за ред. В.І.Грушко. Київ. 2023, 221 с.

13. Економіка підприємства [Текст] : підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-12/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%281%29.pdf>

14. Економіка підприємства. Шевченко Л. С.2021, 212 с.

15. Економіка праці і соціально-трудові відносини [Електронний ресурс] : підручник для здобувачів ступеня бакалавра, за спеціальністю 051 «Економіка» / О. І. Ляш, Н. О. Черненко, О. А. Шевчук, О. О. Трофименко, С. С. Гринкевич, Я. І. Глущенко ; КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2023. 371 с.

16. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник до виконання практичних занять / уклад.: М. В. Шашина. С. О. Тульчинська. Київ, НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2023. 70 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/55883>.

17. Економічна теорія: навч. посіб. Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, О. С. Марченко та ін.; за заг. ред. Л. С. Шевченко. 2-ге вид. Харків: Право, 2019. 268 с.

18. Економічна теорія: навчальний посібник. Укл: М.І. Колосінська, С.І. Белей, С.В. Бойда. Чернівці: Чернівець. нац. унів-т., 2021. 200 с.

19. Економічна теорія: підручник : у 2 ч. / Київ. нац. торг.-економ. ун-т ; за ред. Василь Дмитрович Лагутін. – 2-е вид, доопр., перероб. Київ : Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2021 .

20. Єпіфанова І., Болотнов Д. Місце стратегії в системі антикризового управління підприємствами. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. № 3. С. 335–338.

21. Звіт Міжнародного валютного фонду. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/03/23/Ukraine-Request-for-an-Extended-Arrangement-Under-the-Extended-Fund-Facility-and-Staff-531067>

22. Звіт Світового банку про стан української економіки: **Ukraine Economic Update, April 2023**. URL: <https://www.ukraine-economic-outlook.com/uk/annual-report-2023>

23. Інфляційні звіти. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/report>

24. Кібік О., Котлубай В., Корнілова О. Ефективний менеджмент як чинник інноваційного розвитку сучасного бізнесу. Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. 2022. № 3 (80). С. 26-36.

25. Кібік О.М., Редіна Є.В., Хаймінова Ю.В., Котлубай В.О., Примаченко І.Ф., Калмикова Н.Ю. Макроекономіка. Мікроекономіка: практикум. Одеса, 2020. 76 с.

26. Кіндзерський Ю. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 2. С. 101–117.

27. Конкурентоспроможність підприємства: дистанційний курс [Електронний ресурс]. Режим доступу: virt.lac.lviv.ua/course/view.php

28. Кудінова А. Основи економічних знань : навч. посіб. для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти / Алевтина Кудінова, Ірина Кулага, Ксенія Лопух. Київ : ВЦ «Академія», 2023. 208 с.

29. Лапко О.О. Тайм-менеджмент. Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів ОП «Менеджмент» /Електронне видання/. К.: КУІВТІП. 2024. 28с.

30. Лапко О.О., Акульшин О.О., Васюренко О.В. Фінансово-економічне стимулювання розвитку геотермальної енергетики: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. Подано до друку. Наука та інновації. 2024 .

31. Лапко Олена, Лариса Докієнко, Наталія Гринюк, Генадій Крамарев. FINANCIAL SECURITY DIAGNOSTICS TOOLS FOR CORPORATE ENTERPRISES (*English*) (Інструментарій діагностики фінансової безпеки корпоративних підприємств). Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2020. № 3. С. 184 – 194. URL: <https://fkd.ubs.edu.ua/index.php/fkd>

32. Лебедева Л. В. Теоретичні основи стійкості економіки та методологія її виміру. URL: [Contemporary Transformations of Social Development: New Challenges and Perspectives: International collective monograph](#). 2024.

<https://reicst.com.ua/asp/article/view/monograph-06-2024-02-05>

33. Мартин Ольга Максимівна Мікроекономіка: теорія, тести, задачі. Частина І: навчальний посібник. Львів : ЛДУ БЖД, 2021. 271 с.

34. Небога, Т., Лабунська, О. Діджиталізація суб'єктів бізнесу національної економіки. *Цифрова економіка та економічна безпека*, 2023 (5(05), 9-19. <https://doi.org/10.32782/dees.5-2>

35. Непочатенко О. О., Бечко П. К., Колотуха С. М., Пономаренко О. В. Сталій розвиток страхового ринку за сучасних умов: концептуальні основи та чинники його забезпечення. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: «Економічні науки». 2024. №2.

36. Нечитайло Д. З чистого аркуша: як працює і чим вигідна циркулярна економіка. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/09/2/664626/>

37. Основи економічної теорії. Економіка та врядування: навч. посібн. / О.М. Кібік та ін. Одеса: Фенікс, 2019. 216 с.

38. Основи підприємництва: Підручник / [Біляк Т.О., Бірюченко С.Ю., Бужимська К.О., та ін.] ; під заг. ред. Н.В. Валінкевич. Житомир : ЖДТУ, 2019. 493 с.

39. Основи підприємницької діяльності : підручник/ за редакцією д.е.н., проф. В. М. Марченко. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського. Вид-во «Політехніка», 2022. 515 с.

40. Особливості застосування цифрового маркетингу у процесі відбудови економіки України [Електронний ресурс] / Д. В. Райко, І. В. Кролівець, І. М. Дрепін, Г. В. Паймаш // Ефективна Економіка : електронний журнал. 2024. № 1. 18 с. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/2875/2911>

41. Письменна У. Є., Лапко О. О., Мухін В. В. Структурні трансформації європейського ринку природного газу в контексті енергетичної безпеки. Бізнес

Інформ. 2020. №1. С. 41–50.

42. Потапова А. Г. Основи економіки : курс лекцій / Волинський національний університет імені Лесі Українки, географічний факультет, кафедра економічної та соціальної географії. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2023. 262 с.

43. Потапова А. Г. Основи економічних знань у новій українській школі. Курс лекцій. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2022. 259 с.

44. Про зайнятість населення [Електронний ресурс]: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17/page3>

45. Проект Плану відновлення України / Національна рада з відновлення України від наслідків війни, Київ. 2022. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf>

46. Рогоза М. Є., Перебийніс В. І., Вергал К. Ю. Соціально-економічний розвиток України: моделі, механізми, стратегії : монографія. Полтава, ПУЕТ, 2021. 148 с.

47. Сторощук Б., Кукуруза Г., Morar V. Економічна динаміка України у 2024 році: ВВП, бюджетні показники та платіжний баланс. *Підприємництво та інновації*, 2024, № 32, 99-104. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/32.15>

48. Стратегії розвитку соціально-економічних систем: розрахункова робота [Електронний ресурс] : навч. пос. для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Економіка і бізнес» / С. О. Тульчинська. КПІ ім. Ігоря Сікорського. Електрон. текст дані (1 файл). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. 58 с.

49. Сучасні тренди економічного розвитку: Досвід ЄС та практика України: підручник / за ред. Л. Г. Мельника. Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2021. 432 с.

50. Таран О. Криптовалют в Україні: вплив на економіку та перспективи розвитку. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 2024 (3(75)), 150–155. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-75-150-155>

51. Управління конкурентоспроможністю: конспект лекцій / [уклад. Лупак Р. Л.]. Львів : вид-во ЛТЕУ, 2022. 118 с.

52. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: дистанційний курс [Електронний ресурс]. Режим доступу: virt.lac.lviv.ua/course/view.php

53. Філатов В. Новий індекс фінансового стресу для України. *Вісник Національного банку України*. 2021. Вип. № 251.

54. Хмарська І., Кучерява К., Клімова, І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*, 2022 (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>

55. Юхименко Т. Роль засобів масової інформації в процесі формування інфляційних очікувань. *Вісник Національного банку України*. 2022. Вип. No. 253.

56. Юхименко Т., Сорочан О. Вплив комунікацій центрального банку на динаміку валютного ринку. *Вісник Національного банку України*. 2023. Вип. No. 255.

57. Dergach A., Kibik O., Skrupnyk S., Antokniv-Skolozdra O., Yampolska L., Vlasenko U. Formation of a favorable investment climate (Britain after Brexit and others). *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary research*. 2021. 11/02-XXII. P. 107-111. <http://www.magnanimitas.cz/11-02-xxii>.

58. Enelx. What is green economy? Definition and meaning. 2023. URL: <https://corporate.enelx.com/en/question-and-answers/what-is-green-economy>

59. Harkava V., Kibik O., Tytok V., Klim N., Cervinskaya L., Voit S. Economic security of the country for stable development. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary*

- research. 2021. 11/02-XXII. P. 138-142.
<http://www.magnanimitas.cz/11-02-xxii>
60. Kibik O., Kotlubai V., Slobodianiuk M., Kornuta L., Kornilova O., Prymachenko I. (2022) Management of Changes in the Process of Safe Development of Economic Agents. Economic Affairs, Vol. 67, No. 04s, pp. 803813, October 2022.
61. Kibik O., Taran-Lala, O., Saienko, V., Metil, T., Umanets, T., & Maksymchuk, I. (2022). Strategic Vectors for Enterprise Development in the Context of the Digitalization of the Economy. Postmodern Openings, 13(2), 384-395.<https://doi.org/10.18662/po/13.2M60>
62. Kornilova O. Financial Strategy of Economic Entities in the Conditions of Transforming Economic Systems. Economic Affairs. 2023, 68. C. 107-114.
<http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv68n1sm.pdf>
63. Vozniakovska K., Zhukovska A., Zheliuk T., Borshch V., I.Zhuk Financial and legal instruments for promoting the implementation of sustainable development policy of the state (states, region). Journal of Management Information and Decision Sciences. Vol. 24, Iss. 3, (2021): 1-16. <https://dspace.onua.edu.ua/items/3153d21c-07c1-468e-a8fc-424a60feb97d>
64. Vozniakovska K., Tarasenko I., Saienko V., Kirizleyeva A., Harashchenko L., Comparative Characteristics of the Banking Sector in Eastern Europe. IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.22 No.1, January 2022 p.639-649.
<https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/929b1841-73c2-49ec-aac7-ae54186607f4/content>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. <http://portal.rada.gov.ua>- Офіційний веб-сайт Верховної Ради України
2. <http://www.kmu.gov.ua>- Урядовий портал України
3. <http://www.ukrstat.gov.ua/>.- Державна служба статистики
4. <http://www.me.gov.ua>- Міністерство економіки України
5. <http://www.minfin.gov.ua/>- Міністерство фінансів України
6. <http://www.minjust.gov.ua>- Міністерство юстиції України
7. <https://tax.gov.ua/> - Державна податкова служба України
8. <https://www.wto.org> - Світова організація торгівлі.
9. <https://www.europa.eu.int/comm/eurostat> - Статистика по Європі

ДОДАТОК 1.

Глосарій економічних термінів

У цьому додатку представлено ключові економічні терміни з поясненнями та прикладами з реального життя.

Термін	Визначення	Приклад
Валовий внутрішній продукт (ВВП)	Сукупна ринкова вартість всіх кінцевих товарів і послуг, вироблених у країні за певний період часу.	Коли уряд повідомляє, що ВВП України зріс на 3% за рік — це означає, що економіка розширилась.
Інфляція	Процес загального зростання рівня цін на товари та послуги.	Якщо хліб коштував 20 грн, а через рік — 24 грн, то інфляція склала 20%.
Безробіття	Стан, за якого працездатна особа не має роботи, але активно її шукає.	Після закриття заводу 300 людей стали безробітними та зареєструвалися в центрі зайнятості.
Попит	Бажання і здатність споживачів купувати товар за певною ціною.	Коли ціна на каву знижується, кількість охочих її купити зростає — попит збільшується.
Пропозиція	Кількість товару, яку виробники готові продати за певною ціною.	Фермери збільшують виробництво полуниці, коли ціна на неї зростає — пропозиція зростає.
Ринок	Сукупність економічних відносин, пов'язаних із купівлею-продажем товарів та послуг.	Онлайн-магазин Rozetka є прикладом сучасного ринку товарів.
Рентабельність	Показник ефективності, що показує співвідношення прибутку до витрат.	Компанія має рентабельність 25%, якщо з кожних 100 грн витрат вона отримує 25 грн прибутку.
Монополія	Ситуація на ринку,	У багатьох містах

я	коли один продавець повністю контролює пропозицію товару або послуги.	послуги водопостачання надає лише одне комунальне підприємство — це монополія.
Конкуренція	Боротьба між продавцями за споживача.	Магазини знижують ціни на продукти, щоб привернути більше клієнтів.
Ціна	Сума грошей, яку споживач готовий заплатити за товар або послугу.	Ціна на пальне щодня змінюється залежно від ринкових умов.
Бюджет	План доходів і витрат на певний період.	Домашній бюджет включає витрати на харчування, транспорт, освіту тощо.
Капітал	Ресурси (фінанси, обладнання, будівлі), які використовуються для виробництва товарів і послуг.	Підприємець інвестує кошти в обладнання — це вкладення капіталу.
Амортизація	Процес поступового зменшення вартості основних засобів унаслідок їх використання.	Щороку комп'ютер в офісі втрачає частину своєї вартості через знос.
Фінансовий ринок	Місце, де відбувається купівля-продаж фінансових інструментів (акцій, облігацій тощо).	Підприємство залучає інвестиції, випускаючи акції на фондовому ринку.
Податок	Обов'язковий платіж, що стягується державою з громадян та підприємств.	Кожен працюючий сплачує податок із зарплати до бюджету країни.

ДОДАТОК 2. ТАБЛИЦІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ФОРМУЛИ

1. Закон попиту та пропозиції

Формула	Назва	Пояснення	Приклад застосування
$Q_d = f(P)$	Попит	Кількість товару, яку покупці готові купити за певної ціни	При зростанні ціни на хліб зменшується його попит
$Q_s = f(P)$	Пропозиція	Кількість товару, яку виробники готові поставити за певної ціни	Зі зростанням ціни на бензин зростає кількість пропозиції

2. Загальний дохід (TR) і граничний дохід (MR)

Формула	Назва	Пояснення	Приклад
$TR = P \times Q$	Загальний дохід	Ціна товару, помножена на кількість реалізованої продукції	Продавець продає 100 одиниць товару по 50 грн \rightarrow TR = 5000 грн
$MR = \Delta TR / \Delta Q$	Граничний дохід	Доходи від продажу додаткової одиниці товару	Якщо TR збільшився з 5000 до 5200 при збільшенні обсягу на 10 шт \rightarrow MR = 20 грн

3. Загальні витрати та прибуток

Формула	Назва	Пояснення	Приклад
$TC = FC + VC$	Загальні витрати	Постійні + змінні витрати	FC = 10000 грн, VC = 5000 грн \rightarrow TC = 15000 грн
$Profit = TR - TC$	Прибуток	Різниця між доходом і	TR = 20000, TC = 15000 \rightarrow Прибуток

Формула	Назва	Пояснення	Приклад
		витратами	= 5000 грн

4. Рівновага ринку

Формула	Назва	Пояснення	Приклад
$Q_d = Q_s$	Ринкова рівновага	Рівноважна ціна — та, за якої попит дорівнює пропозиції	Якщо $Q_d = Q_s$ при $P = 30$ грн — це рівноважна ціна

5. Валовий внутрішній продукт (ВВП)

Формула	Назва	Пояснення	Приклад
$ВВП = C + I + G + NX$	Обчислення ВВП	Споживчі витрати + інвестиції + державні витрати + чистий експорт (експорт - імпорт)	$C = 50, I = 20, G = 30, NX = -10 \rightarrow ВВП = 90$

6. Рівень безробіття та інфляції

Формула	Назва	Пояснення	Приклад
$U = \frac{\text{Безробітні}}{\text{Робоча сила}} \times 100\%$	Рівень безробіття	Відсоток безробітних серед активного населення	1 млн безробітних із 10 млн робочої сили $\rightarrow U = 10\%$
$\text{Інфляція} = \frac{(\text{CPI цього року} - \text{CPI попереднього})}{\text{CPI попереднього}} \times 100\%$	Індекс інфляції	Вимірює ріст цін	$\text{CPI } 2024 = 120, \text{ CPI } 2023 = 100 \rightarrow \text{Інфляція} = 20\%$

7. Точка беззбитковості

Формула	Назва	Пояснення	Приклад
$Q = \frac{FC}{(P - AVC)}$	Точка беззбитковості	Кількість товару, при якій доходи	$FC = 10000, P = 50, AVC = 30$

Формула	Назва	Пояснення	Приклад
		покривають витрати	→ Q = 500 шт

8. Рентабельність

Формула	Назва	Пояснення	Приклад
$R = (\text{Прибуток} / \text{Витрати}) \times 100\%$	Рентабельність	Відношення прибутку до витрат	Прибуток = 2000, витрати = 8000 → R = 25%

ДОДАТОК 3.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ З ВІДПОВІДЯМИ

У цьому додатку наведено по 10–15 тестових завдань до кожної теми з курсу «Основи економіки». Формат завдань — множинний вибір, відповідність, послідовність. Наприкінці кожної теми подано правильні відповіді з короткими поясненнями.

Що є головним об'єктом вивчення економіки? а) Людська поведінка б) Природні ресурси в) Виробництво і розподіл ресурсів г) Юридичні норми Правильна відповідь: в	Що є основною проблемою економіки? а) Надлишок ресурсів б) Необмежені потреби в) Обмеженість ресурсів г) Податки Правильна відповідь: в
Яка система характеризується домінуванням приватної власності? а) Командна б) Ринкова в) Змішана г) Традиційна Правильна відповідь: б	Як зміна ціни впливає на попит? а) Ціна не впливає б) Зі зростанням ціни попит зростає в) Зі зростанням ціни попит зменшується г) Попит завжди постійний Правильна відповідь: в
Який фактор НЕ впливає на пропозицію? а) Ціна б) Податки в) Доходи споживачів г) Технології Правильна відповідь: в	Що таке рівноважна ціна? а) Мінімальна ціна товару б) Ціна, за якої $Q_d = Q_s$ в) Ціна, встановлена державою г) Найвища ціна Правильна відповідь: б
Який тип конкуренції передбачає однакову продукцію та велику кількість продавців? а) Монополія б) Олігополія	Яка функція конкуренції сприяє впровадженню нових технологій? а) Контрольна б) Інноваційна в) Алокаційна

<p>в) Досконала конкуренція г) Монопсонія Правильна відповідь: в</p>	<p>г) Регулююча Правильна відповідь: б</p>
<p>Приклад недосконалої конкуренції: а) Ярмарок б) Ринок праці в) Ринок смартфонів г) Торгівля овочами на базарі Правильна відповідь: в</p>	<p>Що НЕ є економічним ресурсом? а) Капітал б) Праця в) Гроші г) Підприємництво Правильна відповідь: в</p>
<p>Що визначає точку безбитковості? а) Максимальний прибуток б) Мінімальні витрати в) Рівень зарплати г) Рівень, коли дохід = витратам Правильна відповідь: г</p>	<p>Що таке ринок праці? а) Купівля-продаж послуг б) Місце купівлі-продажу робочої сили в) Ринок офісів г) Біржа акцій Правильна відповідь: б</p>
<p>Основна мета бізнесу: а) Надання послуг б) Отримання прибутку в) Утримання працівників г) Допомога державі Правильна відповідь: б</p>	<p>Який тип підприємства характеризується одним власником? а) Партнерство б) Корпорація в) Індивідуальне підприємництво г) Кооператив Правильна відповідь: в</p>
<p>Який із способів фінансування пов'язаний з поверненням коштів з відсотками? а) Інвестиції б) Кредит в) Грант г) Краудфандинг Правильна відповідь: б</p>	<p>Що таке фіскальна політика? а) Контроль за банками б) Податкова та бюджетна політика в) Грошова емісія г) Регулювання зарплат Правильна відповідь: б</p>
<p>Який орган здійснює монетарну політику в Україні? а) Мінфін</p>	<p>Що відноситься до соціальної політики? а) Регулювання інфляції</p>

б) Кабмін в) Верховна Рада г) НБУ Правильна відповідь: г	б) Субсидії та пенсії в) Облікова ставка г) ПДВ Правильна відповідь: б
Що є проявом тіньової економіки? а) Сплата податків б) Контрабанда в) Декларування доходів г) Банківський кредит Правильна відповідь: б	Яка причина існування тіньового сектору? а) Надмірне оподаткування б) Прозорість законодавства в) Доступ до ринку г) Висока конкуренція Правильна відповідь: а
Який наслідок має тіньова економіка? а) Збільшення бюджету б) Соціальна справедливість в) Втрати бюджету г) Покращення інфраструктури Правильна відповідь: в	Що таке глобалізація? а) Зменшення міжнародних зв'язків б) Інтеграція національних економік в) Вихід з ринку г) Ізоляція країни Правильна відповідь: б
Що таке індустрія 4.0? а) Аграрна революція б) Автоматизація та цифровізація в) Бюрократизація г) Монетаризм Правильна відповідь: б	Який орган здійснює регулювання валютних ринків? а) СОТ б) МВФ в) ЄС г) ООН Правильна відповідь: б

ДОДАТОК 4.

Актуальні економічні новини та статистика

Цей додаток містить добірку актуальної аналітичної інформації, статистичних даних, витягів із міжнародних і національних звітів, а також інтерактивні ресурси, які допоможуть студентам орієнтуватися у поточному економічному контексті, формувати навички аналізу, порівняння та прогнозування макро- та мікроекономічних процесів.

1. Аналітичні та статистичні звіти:

Світовий банк (World Bank):

❖ *World Economic Outlook* (останнє оновлення):
<https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>

❖ Дані по країнах (у т.ч. Україна):
<https://data.worldbank.org/country/ukraine>

Міжнародний валютний фонд (МВФ / IMF):

❖ *Ukraine and the IMF* — офіційна сторінка:
<https://www.imf.org/en/Countries/UKR>

❖ *IMF Data Mapper* – інструмент для візуалізації:
<https://www.imf.org/external/datamapper/index.php>

Національний банк України (НБУ):

❖ *Макроекономічний огляд та прогнози НБУ*:
<https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-oglyad>

❖ *Інфляційний звіт*:
<https://bank.gov.ua/ua/monetary/report>

Державна служба статистики України (Держстат):

❖ *Офіційні дані про ВВП, ринок праці, доходи, ціни тощо*: <https://ukrstat.gov.ua>

2. *Онлайн-ресурси з динамічними графіками та економічними панелями:*

❖ **Trading Economics** - глобальна економічна база даних із графіками: <https://tradingeconomics.com/ukraine>

❖ **OECD Data** — економіка, зайнятість, інфляція, інвестиції: <https://data.oecd.org/>

❖ **UNCTAD** - міжнародна торгівля та розвиток: <https://unctad.org/statistics>

❖ **Visual Capitalist** - інфографіка з економічних тенденцій у світі: <https://www.visualcapitalist.com/>

3. *Актуальні теми для обговорення (оновлюються щосеместрово):*

- ✓ Вплив інфляції на реальні доходи населення в Україні
- ✓ Світова енергетична криза та її економічні наслідки
- ✓ Війна та трансформація торговельних відносин України
- ✓ Економіка після COVID-19: адаптація бізнесу
- ✓ Зміни в структурі зайнятості та безробіття в ЄС та Україні

1. Динаміка росту ВВП України (2019–2024)

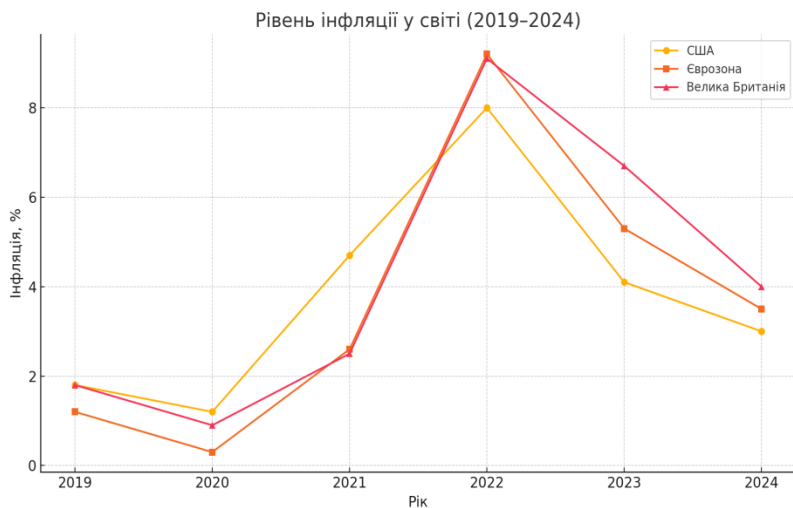
2. Рівень інфляції в Україні (2019–2024)

3. Зростання ВВП провідних країн світу (2019–2024)

4. Рівень інфляції у світі (США, Євросона, Велика Британія)

ДОДАТОК 5. КРОСВОРДИ ДО КУРСУ «ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ»

Тема 1. Основні сучасної економіки

Завдання: Виконайте кросворд, вписавши правильні терміни на основі наведених підказок.

Пояснення до термінів:

ЕКОНОМІКА - Наука про виробництво, розподіл і споживання ресурсів.

РИНОК - Система обміну товарами і послугами.

РЕСУРСИ - Все, що використовується для створення товарів і послуг.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ - Процес світової економічної інтеграції.

Примітка: Запишіть відповіді у клітинках або в окремому аркуші. Обговоріть у групі ключові терміни кожної теми.

Тема 2. Теорія попиту та теорія пропозиції

Завдання: Виконайте кросворд, вписавши правильні терміни на основі наведених підказок.

Пояснення до термінів:

ПОПИТ - Бажання і можливість купити товар.

ПРОПОЗИЦІЯ - Кількість товару, яку готові продати.

ЦІНА - Грошовий вираз вартості товару.

ЕЛАСТИЧНІСТЬ - Чутливість попиту чи пропозиції до зміни ціни.

Примітка: Запишіть відповіді у клітинках або в

окремому аркуші. Обговоріть у групі ключові терміни кожної теми.

Тема 3. Сутність та функції конкуренції

Завдання: Виконайте кросворд, вписавши правильні терміни на основі наведених підказок.

Пояснення до термінів:

КОНКУРЕНЦІЯ - Суперництво між учасниками ринку.

МОНОПОЛІЯ - Ринок з одним продавцем.

ОЛІГОПОЛІЯ - Ринок, де домінують декілька компаній.

ЦІНОВА - Тип конкуренції через зміну вартості товару.

Примітка: Запишіть відповіді у клітинках або в окремому аркуші. Обговоріть у групі ключові терміни кожної теми.

Тема 4. Ринки економічних ресурсів

Завдання: Виконайте кросворд, вписавши правильні терміни на основі наведених підказок.

Пояснення до термінів:

ПРАЦЯ - Один з основних факторів виробництва.

ЗЕМЛЯ - Природний ресурс для виробництва.

КАПІТАЛ - Засоби виробництва або фінанси.

РЕСУРСИ - Все необхідне для виробництва товарів.

Примітка: Запишіть відповіді у клітинках або в окремому аркуші. Обговоріть у групі ключові терміни кожної теми.

Тема 5. Економічні засади бізнесу

Завдання: Виконайте кросворд, вписавши правильні терміни на основі наведених підказок.

Пояснення до термінів:

БІЗНЕС - Діяльність з метою отримання прибутку.

ІНВЕСТИЦІЇ - Вкладення коштів у майбутній дохід.

РИЗИК - Можливість втрат у бізнесі.

СТАРТАП - Новий підприємницький проект.

Примітка: Запишіть відповіді у клітинках або в окремому аркуші. Обговоріть у групі ключові терміни кожної теми.

Тема 6. Економічна політика держави

Завдання: Виконайте кросворд, вписавши правильні терміни на основі наведених підказок.

Пояснення до термінів:

ПОДАТКИ - Обов'язкові платежі до бюджету.

ІНФЛЯЦІЯ - Зростання загального рівня цін.

БЮДЖЕТ - Фінансовий план держави.

СУБСИДІЯ - Фінансова допомога від держави.

Примітка: Запишіть відповіді у клітинках або в окремому аркуші. Обговоріть у групі ключові терміни кожної теми.

Тема 7. Тіньовий сектор економіки

Завдання: Виконайте кросворд, вписавши правильні терміни на основі наведених підказок.

Пояснення до термінів:

ТІНЬОВА - Незареєстрована частина економіки.

КОНТРАБАНДА – Незаконне перевезення товарів.
КОРУПЦІЯ - Зловживання службовим становищем.
УХИЛЕННЯ - Уникнення сплати податків.

Примітка: Запишіть відповіді у клітинках або в окремому аркуші. Обговоріть у групі ключові терміни кожної теми.

Тема 8. Тенденції розвитку світового господарства

Завдання: Виконайте кросворд, вписавши правильні терміни на основі наведених підказок.

Пояснення до термінів:

ІНТЕГРАЦІЯ - Об'єднання країн у спільні ринки.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ - Світова економічна взаємозалежність.

ІННОВАЦІЇ - Нововведення в економіці.

КРИЗА - Період економічного спаду.

Примітка: Запишіть відповіді у клітинках або в окремому аркуші. Обговоріть у групі ключові терміни кожної теми.

ДОДАТОК 6. ЗРАЗКИ РОЗРАХУНКОВИХ ЗАДАЧ

Цей додаток містить приклади типових розрахункових задач із курсу «Основи економіки». У ньому наведено поетапні розв'язання та пояснення до частих помилок студентів при виконанні подібних завдань.

Задача 1. Розрахунок прибутковості підприємства

Умови: Підприємство за рік отримало виручку у розмірі 1 500 000 грн. Сукупні витрати становили 1 200 000 грн.

Знайти: Прибуток і рівень рентабельності.

Розв'язання:

1. Прибуток = Виручка – Витрати = 1 500 000 – 1 200 000 = 300 000 грн.

2. Рентабельність = (Прибуток / Витрати) * 100 = (300 000 / 1 200 000) * 100 = 25%

Коментар: Студенти часто помилково ділять прибуток на виручку, а не на витрати, коли обчислюють рентабельність.

Задача 2. Обчислення індексу інфляції

Умови: Індекс споживчих цін на початку року становив 110%, а в кінці року – 125%.

Знайти: Індекс інфляції за рік.

Розв'язання:

1. Індекс інфляції = (125 – 110) = 15%

Коментар: Студенти іноді плутають базовий та поточний періоди, що веде до помилки у напрямку зміни.

Задача 3. Визначення точки безбитковості

Умови: Постійні витрати підприємства становлять 80 000 грн, змінні витрати на одиницю продукції — 120 грн, ціна реалізації одиниці — 200 грн.

Знайти: Точку безбитковості у кількісному вираженні.

Розв'язання:

1. Маржинальний дохід = Ціна – Змінні витрати =
 $200 - 120 = 80$ грн

2. Точка безбитковості = Постійні витрати /
Маржинальний дохід = $80\ 000 / 80 = 1\ 000$ одиниць

Коментар: Частою помилкою є використання повної собівартості замість маржинального доходу.

Задача 4. Розрахунок чистого доходу

Умови: Підприємство отримало валовий дохід у розмірі 850 000 грн. Податки становили 150 000 грн, інші обов'язкові відрахування – 50 000 грн.

Знайти: Чистий дохід підприємства.

Розв'язання:

1. Чистий дохід = Валовий дохід – Податки –
Відрахування = $850\ 000 - 150\ 000 - 50\ 000 = 650\ 000$ грн.

Коментар: Студенти часто плутають чистий дохід із прибутком, не враховуючи витрати.

Задача 5. Обчислення частки ринку

Умови: Загальний обсяг продажів на ринку становить 12 млн грн. Компанія реалізувала продукції на 2,4 млн грн.

Знайти: Частку ринку компанії.

Розв'язання:

1. Частка ринку = (Обсяг продажів компанії / Загальний обсяг ринку) * 100 = (2,4 / 12) * 100 = 20%

Коментар: Поширеною помилкою є неправильне співвідношення частини до цілого.

Задача 6. Розрахунок середньої заробітної плати

Умови: Підприємство виплатило 1 200 000 грн заробітної плати 50 працівникам протягом року.

Знайти: Середню заробітну плату одного працівника.

Розв'язання:

1. Середня зарплата = Загальна сума / Кількість працівників = 1 200 000 / 50 = 24 000 грн на рік

Коментар: Студенти іноді не вказують період (рік або місяць), що впливає на результат.

Задача 7. Обчислення продуктивності праці

Умови: За місяць 20 працівників виготовили 4 000 одиниць продукції.

Знайти: Продуктивність праці одного працівника.

Розв'язання:

1. Продуктивність = Обсяг продукції / Кількість працівників = 4 000 / 20 = 200 одиниць

Коментар: Студенти іноді плутають одиницю виміру – не зазначають продукцію на працівника або за період.

Задача 8. Розрахунок загального доходу

Умови: Ціна товару становить 250 грн, за місяць продано 2 800 одиниць.

Знайти: Загальний дохід підприємства.

Розв'язання:

1. Загальний дохід = Ціна * Кількість = 250 * 2 800 = 700 000 грн

Коментар: Типова помилка – неправильно підставлені числа або плутанина з податками.

Задача 9. Індекс фізичного обсягу

Умови: У звітному періоді обсяг виробництва склав 120 000 одиниць, у базовому – 100 000.

Знайти: Індекс фізичного обсягу продукції.

Розв'язання:

1. Індекс = $(120\,000 / 100\,000) * 100 = 120\%$

Коментар: Часто студенти не множать на 100 і не отримують відсотковий результат.

Задача 10. Розрахунок точки рентабельності

Умови: Ціна товару – 180 грн, змінні витрати – 120 грн, постійні витрати – 60 000 грн.

Знайти: Точку рентабельності.

Розв'язання:

1. Маржинальний дохід = 180 – 120 = 60 грн

2. Точка рентабельності = Постійні витрати / Маржинальний дохід = 60 000 / 60 = 1 000 одиниць

Коментар: Плутанина між рентабельністю та безбитковістю – часта помилка.

Задача 11. Розрахунок середнього рівня цін

Умови: На ринку представлені три товари з цінами 100, 150 і 200 грн відповідно. Кількість товарів – 10, 20 і 15.

Знайти: Середню зважену ціну.

Розв'язання:

1. Середня зважена ціна = $(100 \cdot 10 + 150 \cdot 20 + 200 \cdot 15) / (10 + 20 + 15) = (1000 + 3000 + 3000) / 45 = 7000 / 45 \approx 155.56$ грн

Коментар: Студенти іноді використовують просту середню замість зваженої.

Задача 12. Індекс цін Пааше

Умови: У базовому періоді ціна товару становила 50 грн, у звітному – 60 грн. Обсяг споживання – 100 одиниць у звітному періоді.

Знайти: Індекс цін Пааше.

Розв'язання:

1. Індекс Пааше = $(\sum P_1 Q_1 / \sum P_0 Q_1) \cdot 100 = (60 \cdot 100 / 50 \cdot 100) \cdot 100 = (6000 / 5000) \cdot 100 = 120\%$

Коментар: Часто плутають формули Ласпейреса і Пааше.

Задача 13. Розрахунок амортизації

Умови: Вартість основного засобу – 120 000 грн. Строк експлуатації – 10 років. Метод прямолінійної амортизації.

Знайти: Щорічну суму амортизації.

Розв'язання:

1. Амортизація = Вартість / Строк = $120\,000 / 10 = 12\,000$ грн

Коментар: Студенти часто плутають методи амортизації.

ДОДАТОК 7.

ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ ТА БІЗНЕС-СИТУАЦІЇ

Кейс 1: «Чому зростає ціна хліба?»

Останнім часом спостерігається стабільне зростання цін на хліб у багатьох регіонах України. Експерти пояснюють це декількома чинниками: подорожчанням енергоносіїв, зростанням вартості зерна на світових ринках, підвищенням заробітної плати працівникам пекарень, зниженням конкуренції через закриття дрібних виробників та впливом інфляції.

Запитання до аналізу:

1. Які з перелічених чинників відносяться до витрат виробництва?
2. Як впливає зниження конкуренції на ринок хліба?
3. Який тип інфляції має місце у цьому випадку?
4. Якими способами може держава вплинути на стабілізацію цін на соціально значущі продукти?

Кейс 2: «Що станеться з ринком, якщо впаде курс гривні?»

У разі суттєвого падіння курсу гривні, імпортні товари автоматично зростають у ціні. Це призводить до зростання загального рівня інфляції, підвищення цін на пальне, техніку, ліки та інші товари. Водночас експортери отримують вигоду за рахунок більшої виручки в гривневому еквіваленті.

Запитання до аналізу:

1. Як девальвація гривні впливає на імпортерів та експортерів?
2. Які наслідки для споживачів спричиняє падіння курсу гривні?
3. Які інструменти може використати Національний банк для стабілізації курсу?
4. Як падіння курсу вплине на платіжний баланс країни?

Кейс 3: «Малий бізнес під час війни: виклики та адаптація»

Через війну багато підприємств малого бізнесу опинилися в кризовому становищі. Частина була змушена припинити діяльність через руйнування, відсутність працівників або проблеми з логістикою. Водночас деякі підприємці змогли адаптуватися, перейшовши до онлайн-формату, змінюючи профіль діяльності, залучаючи державну підтримку чи міжнародні гранти.

Запитання до аналізу:

1. Які основні ризики загрожують малому бізнесу під час війни?
2. Які форми адаптації підприємців ви вважаєте найефективнішими?
3. Як змінилася роль держави у підтримці малого бізнесу в кризовий період?
4. Які довгострокові наслідки для ринку праці можуть мати ці зміни?

Кейс 4: «Зростання цін на пальне: економічні наслідки»

Через перебої з постачанням та зростання світових цін, вартість пального в Україні значно зросла. Це спричинило ланцюгову реакцію підвищення цін на транспортні послуги та логістику, що вплинуло на вартість товарів у роздрібній торгівлі.

Запитання до аналізу:

1. Як зміна ціни на ресурс (пальне) впливає на ринок товарів і послуг?
2. Який тип інфляції виникає у таких випадках?
3. Які галузі найбільше постраждають від зростання цін на пальне?
4. Які антикризові заходи можуть бути застосовані державою?

Кейс 5: «Чому зростають ціни на оренду житла?»

Унаслідок внутрішньої міграції під час війни, попит на житло у відносно безпечних регіонах значно зріс. Це призвело до збільшення цін на оренду квартир у містах західної України та Києві.

Запитання до аналізу:

1. Як попит впливає на формування ціни в умовах обмеженої пропозиції?
2. Чи є в такій ситуації ознаки недосконалої конкуренції?
3. Як держава може регулювати ринок оренди житла?
4. Які наслідки можуть мати ці зміни для внутрішньо переміщених осіб?

Кейс 6: «Бізнес-експансія українських ІТ-компаній за кордон»

Частина українських ІТ-компаній активно відкривають представництва за кордоном, шукають нові ринки та формати роботи в умовах війни. Це зумовлено потребою диверсифікації ризиків і залучення іноземних клієнтів.

Запитання до аналізу:

1. Які переваги має вихід компанії на зовнішні ринки?
2. Які ризики супроводжують бізнес-експансію в умовах війни?
3. Як впливає така стратегія на економіку України загалом?
4. Які чинники впливають на успішність ІТ-компаній за кордоном?

Кейс 7: «Цифровізація малого бізнесу»

Підприємства малого бізнесу активно впроваджують цифрові інструменти: CRM-системи, електронну комерцію, онлайн-оплати. Це дозволяє їм бути гнучкішими, ефективніше працювати з клієнтами та знижувати витрати.

Запитання до аналізу:

1. Які переваги цифровізації для малого бізнесу?
2. З якими труднощами стикаються підприємці при переході на цифрові інструменти?
3. Які цифрові сервіси найпопулярніші серед малого бізнесу в Україні?

4. Як держава стимулює цифрову трансформацію бізнесу?

Кейс 8: «Економічна поведінка споживача в умовах невизначеності»

В умовах війни та економічної нестабільності українські споживачі схильні до скорочення витрат, віддають перевагу товарам першої необхідності, уникають довгострокових фінансових зобов'язань та обирають більш доступні аналоги товарів.

Запитання до аналізу:

1. Як змінюються пріоритети споживачів під впливом кризових явищ?

2. Які товари користуються підвищеним попитом у періоди невизначеності?

3. Як бізнес може адаптуватися до змін споживчої поведінки?

4. Які інструменти допомагають аналізувати зміни попиту?

ДОДАТОК 8. ІСТОРІЯ УСПІХУ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

ROZETKA ROZETKA: Електронна комерція на піку національного масштабу

Інтернет-магазин ROZETKA починав як невеликий сайт з технікою, а нині - один із найбільших маркетплейсів України. У період пандемії та війни компанія інвестувала у власну логістику, забезпечила оперативну доставку та локалізувала склади. Ключ до успіху - адаптація до умов, цифровізація процесів, підтримка українських виробників.

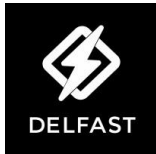
Нова Пошта: логістика, яка не зупиняється навіть під час війни

Нова Пошта перетворилася з регіональної кур'єрської служби на національного гіганта доставки. У період війни компанія продовжувала працювати навіть у прифронтових містах, забезпечуючи гуманітарні вантажі. Інвестиції в цифрові сервіси, самостійна ІТ-інфраструктура та вміння швидко змінювати маршрути - ключові чинники стійкості.

Monobank: цифрова революція в банківському секторі

Перший повністю мобільний банк в Україні, який не має фізичних відділень. Його модель базується на зручності, швидкості та прозорості обслуговування. У складні часи банк не лише не втратив довіри, а й наростив клієнтську базу. Рішення: ставка на UX-дизайн, швидка адаптація продуктів, відкритість до клієнтів.

Delfast: український електробайк підкорює США

Компанія створила електровелосипед, який встановив світовий рекорд дальності без підзарядки. Попри війну, Delfast зберегла R&D в Україні, а виробництво перемістила до США. Фокус на зелених технологіях, глобальному ринку та інвесторах допоміг вистояти й масштабуватись.

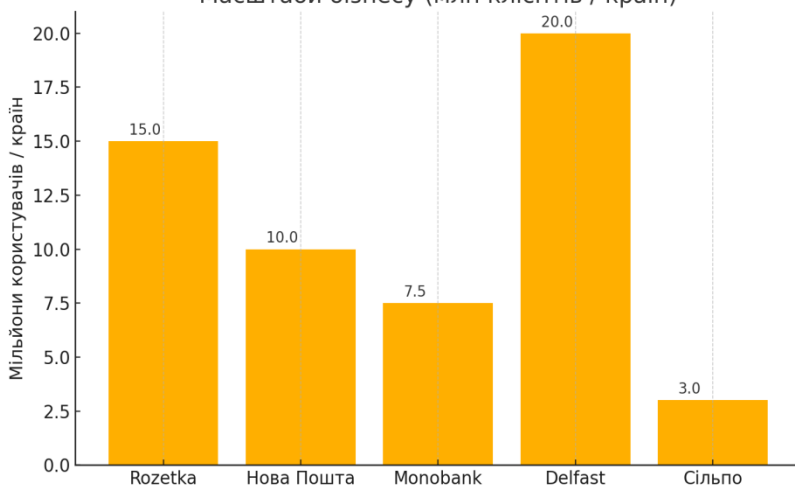
«Сільпо»: національна мережа з унікальним підходом до клієнта

Попри всі кризи, мережа супермаркетів «Сільпо» продовжує відкривати нові магазини та підтримувати креативну маркетингову стратегію. Довіра до бренду, нестандартні рішення в інтер'єрі магазинів, підтримка

українських виробників - усе це формує стабільність компанії.

Інфографіка: Масштаби бізнесу

Масштаби бізнесу (млн клієнтів / країн)

Мал. Кількість клієнтів / охоплення для провідних українських компаній.

ДОДАТОК 9. БРЕЙН-РИНГ «ХТО ХОЧЕ СТАТИ ЕКОНОМІСТОМ?»

Формат: командна гра або змагання у парах.

Кількість запитань: 15 (від простих до складних).

Мета: активізація знань з економіки, розвиток логічного мислення, закріплення ключових понять.

Кожне питання містить чотири варіанти відповіді. Один із них — правильний.

Для проведення можна використовувати інтерактивні платформи (Kahoot, Mentimeter, Google Форма).

Правила гри

1. Команди обирають капітана, який озвучує відповідь.
2. На кожне питання дається 1 хвилина.
3. За правильну відповідь команда отримує 1 бал.
4. Перемагає команда з найбільшою кількістю балів.
5. У випадку однакової кількості балів — додаткове запитання.

Запитання вікторини

Що таке ВВП?

- а) Валютна вартість товарів, вироблених за кордоном
- б) Загальна сума витрат держави на оборону
- в) Валовий внутрішній продукт країни за певний період
- г) Грошові перекази громадян з-за кордону

Правильна відповідь: *в) Валовий внутрішній продукт країни за певний період*

Пояснення: ВВП — це ключовий показник, що відображає загальний обсяг продукції, виробленої в межах країни.

Що означає термін 'еластичність попиту'?

- а) Реакція споживачів на зміну доходу
- б) Зміна попиту на кожну одиницю товару
- в) Ступінь зміни попиту при зміні ціни
- г) Кількість товару на ринку

Правильна відповідь: в) Ступінь зміни попиту при зміні ціни

Пояснення: Еластичність показує, як зміниться попит, якщо ціна зросте або знизиться.

Що таке інфляція?

- а) Зниження цін на товари
- б) Зростання реальних доходів
- в) Зростання загального рівня цін
- г) Зменшення вартості імпорту

Правильна відповідь: в) Зростання загального рівня цін

Пояснення: Інфляція — це процес знецінення грошей, коли ціни зростають, а купівельна спроможність падає.

ДОДАТОК 10. ВРАЗКИ БІЗНЕС-ДОКУМЕНТІВ

Бізнес-план

ТОВ «Сонячний Дім»

Код ЄДРПОУ: 12345678

Адреса: 01001, м. Київ, вул. Енергетична, 5

Тел.: +38 (044) 123-45-67, Email: info@sdim.ua

БІЗНЕС-ПЛАН

(скорочена версія проекту розвитку підприємства)

Мета та цілі проекту: Впровадити систему сонячних панелей для приватних домогосподарств у Київському регіоні, забезпечивши мінімум 100 установок протягом першого року.

Досягти прибутковості проекту через 18 місяців роботи та окупили інвестиції протягом 2 років.

Зайняти не менше 25% локального ринку послуг із встановлення домашніх сонячних електростанцій.

Опис продукту/послуги:

Підприємство пропонує комплексні рішення з встановлення сонячних панелей «під ключ» для приватних будинків та малого бізнесу. Продукт включає постачання високоякісних сонячних панелей, інверторів та акумуляторів, а також повний спектр послуг: проектування системи під потреби клієнта, монтаж обладнання, підключення до мережі та сервісне обслуговування. Ключова конкурентна перевага – використання сучасних сертифікованих компонентів та гарантійне обслуговування протягом 5 років. Наше рішення дозволяє клієнтам зменшити витрати на електроенергію до 60% і зробити свій внесок у екологічну сталість.

Аналіз ринку та конкуренції: Ринок відновлюваної енергетики в Україні демонструє стабільне зростання, особливо в сегменті приватних сонячних електростанцій.

Основні споживачі – власники заміських будинків та малого агробізнесу, зацікавлені в автономному електроживленні. У регіоні діє кілька конкурентів, що пропонують схожі послуги, проте **ТОВ «Сонячний Дім»** планує виділитися за рахунок гнучких умов оплати, швидкого сервісу та освітньої підтримки клієнтів (консультації щодо економії енергії). Потенційний річний обсяг ринку в регіоні оцінюється у 20 млн грн, і проект націлений отримати значну частку завдяки зростаючому попиту та урядовим програмам підтримки зеленої енергетики.

Маркетинг і стратегія продажів: Маркетингова кампанія фокусується на поінформованості клієнтів про переваги сонячної енергії. Планується:

✓ **Digital-маркетинг:** запуск веб-сайту з калькулятором економії, активні сторінки у соцмережах (Facebook, Instagram) з кейсами успішних установок, таргетована реклама по власниках приватних будинків.

✓ **Партнерства:** співпраця з місцевими будівельними компаніями та ОСББ для рекомендації наших послуг їхнім клієнтам; участь у тематичних виставках і ярмарках енергоефективності.

✓ **Прямі продажі:** навчання команди продавців-консультантів, які будуть проводити виїзні презентації у котеджних містечках; програма реферальних бонусів для існуючих клієнтів за приведення нових. Очікується, що поєднання онлайн- та офлайн-стратегій дозволить залучити мінімум 200 потенційних клієнтів за перший рік діяльності.

Фінансовий план: Для старту проекту необхідні інвестиції в розмірі **500 000 грн**, які планується спрямувати на закупівлю обладнання, розвиток інфраструктури та маркетинг. Згідно з прогнозами, річний обсяг продажів у першому році складе близько **1 500 000**

грн. Нижче наведено очікувані показники фінансової діяльності за перший рік роботи:

Очікуваний дохід (виручка): 1 500 000 грн

Основні витрати: 1 300 000 грн (в тому числі собівартість обладнання - 800000 грн, операційні витрати - 500000 грн)

Валовий прибуток: 200 000 грн

Чистий прибуток: 150 000 грн (після врахування податків та непередбачених витрат)

Прогнозується, що з другого року чистий прибуток зростатиме на ~20% щорічно за рахунок масштабування бізнесу та оптимізації витрат. Ключові фінансові показники свідчать про перспективність проекту та його інвестиційну привабливість при належному управлінні.

Директор ТОВ «Сонячний Дім» _____ /Іваненко І. І./
М. П.

NB

Бізнес-план – це стратегічний документ, що описує модель розвитку підприємства. Він містить детальний огляд продукту/послуги, аналіз ринку, план маркетингу та фінансові. Бізнес-план допомагає оцінити життєздатність бізнес-ідеї та необхідний для залучення інвестицій чи отримання кредиту. Жоден інвестор або банк не розглядатиме проект без ретельно підготовленого бізнес-плану. Цей документ потрібен на етапі запуску нового бізнесу або впровадження значного проекту на існуючому підприємстві. Бізнес-план демонструють інвесторам, банкам, партнерам – у ситуаціях, коли необхідно обґрунтувати перспективність і фінансову стійкість задуму. Також бізнес-план використовується самим підприємцем як дорожня карта розвитку на найближчі кілька років.

Студентам слід звернути увагу на чітку структуру плану та логічний зв'язок між розділами. Цілі мають бути конкретними і вимірюваними. В розділі фінансів

варто наводити реалістичні розрахунки доходів і витрат, що узгоджуються з рештою плану. Оформлення повинно бути офіційним: зазначаються реквізити підприємства, назва документа, підпис відповідальної особи та за потреби – печатка, щоб надати документу юридичної сили.

ТАБЛИЦЯ ДОХОДІВ І ВИТРАТ

ТОВ «Сонячний Дім» – Фінансовий відділ

Документ: План доходів і витрат підприємства на 2025 рік

Дата: 01 січня 2025 р.

Таблиця прогнозованих доходів і витрат за 2025 рік:

Стаття	Сума, грн
ДОХОДИ	
Продаж сонячних панелей	1 200 000
Монтажні послуги	300 000
Разом доходів	1 500 000
ВИТРАТИ	
Закупівля обладнання	800 000
Фонд оплати праці	300 000
Маркетинг та реклама	100 000
Оренда та комунальні послуги	150 000
Інші витрати	50 000
Разом витрат	1 400 000
Прогнозований чистий прибуток	100 000

Головний бухгалтер _____ /Петренко П. П./

Директор _____ /Іваненко І. І./

NB

Таблиця доходів і витрат (фінансовий план) відображає очікувані надходження та витрати компанії за певний період. Такий план доходів і видатків допомагає зрозуміти, скільки прибутку чи збитку матиме підприємство у запланованому періоді, і слугує основою для оцінки фінансової життєздатності проекту. Цей документ є складовою частиною бізнес-плану або окремим фінансовим звітом при плануванні діяльності. Його використовують при підготовці інвестиційних пропозицій, для внутрішнього контролю фінансів, а також подають потенційним інвесторам чи кредиторам, щоб підтвердити реалістичність фінансових прогнозів.

У таблиці необхідно чітко розділити всі **доходи та витрати**. Студент повинен переконатися, що всі статті витрат враховані (зарплати, оренда, собівартість товарів, маркетинг тощо) і що суми логічно обґрунтовані. Також важливо правильно порахувати підсумки: загальну суму доходів, загальну суму витрат та очікуваний чистий прибуток (або збиток). Числові дані мають бути узгоджені з даними бізнес-плану. Оформлення таблиці повинно бути акуратним: бажано використовувати лінійки або межі таблиці для кращої читабельності, а підсумки виділити **жирним шрифтом** чи іншим способом. Під таблицею доцільно додати підписи відповідальних осіб та відбиток печатки для надання документу офіційності.

ЗАЯВКА НА ФІНАНСУВАННЯ

ТОВ «Сонячний Дім»

Адреса: 01001, м. Київ, вул. Енергетична, 5
Тел.: +38 (044) 123-45-67, E-mail: info@sdim.ua

№ документа: 01-2025 від 27.01.2025

Кому: Правлінню АТ «Ощадбанк»,
вул. Інвестиційна, 12, м. Київ, 01030, Україна.

Від: Директора ТОВ «Сонячний Дім» Іваненка І. І.,
реквізити підприємства наведено у шапці.

Я, Іваненко Іван Іванович, директор ТОВ «Сонячний Дім», прошу розглянути можливість надання фінансування в сумі **500 000 грн** для реалізації проекту зі встановлення сонячних панелей у приватному секторі Київського регіону.

Мета фінансування. Отримані кошти планується спрямувати на закупівлю обладнання (сонячні панелі, інвертори, акумулятори) та на покриття запускових витрат проекту (інструменти для монтажу, початковий маркетинговий бюджет). Це фінансування дозволить нашому підприємству розширити діяльність та забезпечити енергетичною автономією щонайменше 100 домогосподарств, що, своєю чергою, сприятиме розвитку «зеленої» енергетики в регіоні.

Обґрунтування. ТОВ «Сонячний Дім» успішно працює на ринку відновлюваної енергетики вже 1 рік та має досвід реалізації 50+ установок сонячних електросистем. Наявний попит перевищує наші теперішні можливості. Додаткове фінансування у розмірі 500 тис. грн дозволить закупити обладнання більшим оптом за вигіднішою ціною та збільшити обсяг виконуваних замовлень. За рахунок цього очікується підвищення річного обороту на 50% та отримання додаткового чистого прибутку, достатнього для своєчасного обслуговування позики. Згідно з нашим бізнес-планом, проект окупиться протягом 2 років, а фінансова стійкість підприємства дозволить без затримок погашати кредит.

До заявки додаються такі документи:

— Бізнес-план проекту (короткий виклад і фінансові розрахунки).

— Кошторис витрат на використання запитуваних коштів.

— Фінансова звітність підприємства за останній рік.

Сподіваємося на позитивний розгляд нашої заявки. У разі потреби готові надати додаткову інформацію або забезпечити візит на одне з діючих місць встановлення для ознайомлення з нашим продуктом.

З повагою,

Директор ТОВ «Сонячний Дім» _____ /Іваненко І. І./

М. П.

Дата: «27» січня 2025 р.

NB

Заявка на фінансування – це офіційне звернення від підприємства до фінансової установи або інвестора з проханням надати кошти. Така заявка викладає сутність проекту, суму необхідних коштів та обґрунтування, чому проект вартий фінансової підтримки. Вона дозволяє структуровано донести кредиторю інформацію про потреби бізнесу і плани щодо використання коштів. Цей документ подається при необхідності залучити зовнішні фінанси: до банку для отримання кредиту, до інвестиційного фонду чи приватного інвестора, або до донорської організації для отримання гранту. Заявка використовується на стадії пошуку фінансування, після підготовки бізнес-плану та кошторису, коли підприємству потрібні додаткові ресурси для розвитку чи реалізації конкретного проекту.

Важливо чітко вказати суму фінансування та цільове призначення коштів. Студенту слід переконатися, що обґрунтування є переконливим: необхідно підкреслити сильні сторони проекту, показати реалістичні фінансові прогнози та здатність повернути позичені кошти. У заявці варто посилатися на додані документи, які підтверджують цифри та факти. Оформлення повинно відповідати діловому стандарту: наявність шапки з

реквізитами, адресат і відправник, заголовок, підпис керівника та відбиток печатки підприємства. Не слід залишати пропуски або неточності у реквізитах (датах, назвах організацій, сумах). Перед подачею такої заявки варто ще раз перевірити текст на помилки і узгодженість даних з іншими документами.

КОШТОРИС

ТОВ «Сонячний Дім» – Кошторис № 1/2025

Документ затверджено наказом директора № 5 від 20.01.2025 р.

Назва проекту: «Сонячні панелі для приватних домогосподарств (етап розширення)»

Дата: 20 січня 2025 р.

Стаття витрат	Кількість	Ціна за одиницю, грн	Сума, грн
Сонячні панелі (модулі)	10 шт.	25 000	250 000
Інвертори	5 шт.	20 000	100 000
Обладнання для монтажу	1 комплект	50 000	50 000
Маркетингові заходи (реклама)	1 кампанія	50 000	50 000
Резервні кошти (непередбачені витрати)	1 фонд	50 000	50 000
Разом:			500 000

***Примітки:** Всі ціни вказані станом на березень 2025 року. Резервні кошти становлять 10% від основної суми і будуть використані лише у випадку виникнення непередбачених витрат. Маркетинговий бюджет*

покриває рекламну кампанію протягом 3 місяців запуску проекту.

Склав: _____ /Петренко П. П./ (Фінансовий менеджер)

Затвердив: _____ /Лваненко І. І./ (Директор) М. П.

NB

Кошторис – документ, що містить деталізований розрахунок витрат на виконання певного проекту чи заходу. Він показує, скільки і на що саме будуть витрачені кошти. Кошторис допомагає оцінити загальний бюджет проекту, узгодити очікувану вартість з фінансовими можливостями та уникнути непорозумінь або перевитрат у майбутньому. Цей документ складається перед початком реалізації проекту. Кошторис затверджується керівником та часто є додатком до договору підряду або до бізнес-плану. У навчальному контексті кошторис використовується, щоб навчити планувати усі статті витрат проекту і розраховувати необхідний бюджет.

Студентам необхідно уважно прописати всі потенційні витрати, пов'язані з проектом, розподіливши їх за статтями (обладнання, матеріали, оплата праці, маркетинг тощо). Для кожної статті слід вказати одиницю виміру, кількість та ціну за одиницю, щоби обґрунтувати суму. Разом усіх витрат має дорівнювати запитуваній сумі фінансування. При заповненні кошторису важливо перевірити арифметичну точність підрахунків і відповідність цін реальним ринковим. Оформлення кошторису має бути охайним: таблична форма, чіткі назви статей. В кінці документа зазначають відповідальних осіб: хто склав кошторис (наприклад, фінансовий менеджер або бухгалтер) і хто його затвердив (керівник), з підписами та печаткою підприємства. Це надає кошторису офіційного статусу і робить його юридично значущим додатком до договорів чи заяв.

Навчально-методичне видання

Основи економіки: Навчально-методичний посібник до програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня / Лапко О.О., Возняковська К.А., Біленець Д.А., Попович О.В., Цуркан-Сайфуліна Ю.В., Кубрак Г.О. Чернівці, 2025. 98 с.

В авторській редакції

Підп. до друку 24.02.2025.
Формат 60x84/16. Папір офс. Гарнітура Times New Roman Cyr.
Друк офс. Ум. друк. арк. Обл.-вид. арк.
Тираж 100 пр. Ціна договірна